

Такъатрин къадар артухарна

2023-йисан эхирдалди Дагъустанда яшайишдин 70 объект эцигна акъалтларун фикирдиз къачунва. Идакай “ТАСС” чешмеди хабар гузва.

РД-дин гьукумдарри мукъвал тир 2 йисан мурдатда мектебарни аялрин бахчяяр эцигунин кардиз федеральный бюджетдай 1,6 миллиард манат алава такъатар серфда. Алава пул чара хъувунин чарасузвал материалрин къиметар хкаж хъунихъ галаз алакълу я.

РД-дин эцигунрин, архитектурадин ва ЖКХ-дин министр Артур Сулейманова къейд авурвал, маса регионрив гекъигайла, Дагъустанда мектебарни аялрин бахчяяр гзаф эцигзава. “Ихтилат физвай 1,6 миллиард манат къиметар хкаж хъун себеб яз чара хъувунва”, - лагъана министрди.

Къведай йисуз ишлемишиз вахкудай мектебринни аялрин бахчяярин дараматриз талукъ яз пудратчийри алай вахтунда проектар туйкъурзава, бязи объектлар эцигунрин къвалахрив эгечнава.

РД-дин образованидин ва илимдин министерстводи хабар гузвайвал, 1-сентябрдиз республикада 1416 мектебди (абуркай 4 - цийибур, 161 капиталнидаказ ремонт авунвайбур я) раklarар ачухда.

Хатасузвал таъминарин

РД-дин Къил Сергей Меликован регъбер-виллик кваз регионда къайдайрал амал авун таъминарунин рекъяй Координационный совещанидин заседание къиле фена. Анал инсанар рекъерилай элячдай чкъяр туйкъуруниз (сифте нубатда образованидин идарайрин патарив), милли цийи стандартар умурдиз кечирмишуниз ва миграционный хиле рехъ гузвай чтуру крарин вилик пад къадай алава серенжемриз талукъ месэляяр веревирдна.

Региондин регъберди рикел хкана хьи, инсанар элячдай алай аямдин чкъяр туйкъурунин къвалах РФ-дин Президентди гайи тапшуругърин жергедик акатзава. Келунин цийи йисав эгечдайдла, и месэла лап кар алайдаз элкъезва. Гьик лагъайтла, рекъера хатасузвал таъминарун - им чи инсанар хаталувилик кутазвач, абурун, иллаки аялрин, сагъламвал хуьз-ва лагъай чІал я.

Малум хъайивал, алай йисан сифте къилляй инсанар элячдай милли цийи стандартрин жуьредин 1700 чка, абуркай 866 школайрин ва образованидин маса идарайрин къваларив туйкъурнава.

Статистикадин делилралди, инсанар иллаки йифен мичли вахтара машинрик акатзава. Имни гзаф кучейра эквер авач, рекъерал алай знакар, лишанар квахънава ва я куйгъне хъанва, тротуарар махсус жугъунралди кевнавач лагъай чІал я.

Инсанар элячдай чкъяр туйкъурунин, рекъера хаталу дуйшурар тахъунин жигъетдай тухузвай къвалахдикай РД-дин транспортдин ва рекъерин майишатдин министр Жамбулат Салавова ва МВД-дин УГИБДД-дин начальникдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Мурад Османова суьгъбетна.

“2019-йисалай “Чи Дагъустан - чи рекъер” проектдин сергъятра аваз гъар йисуз

республикадин бюджетдай рекъер къайдадик кваз хуьнин мураддалди чкадин самоуправленидин органриз субсидияр чара ийизва. Ара-ара чкайрал физ, пешекарри школайрин ва образованидин маса идарайрин патарив гвай инсанар рекъерилай элячдай чкъяр авай гъал ахтармишзава. Абурун нетижайриз килигна, муниципалитетрин тешкилатрин векилриз герек месэляяр гузва”, - лагъана Ж. Салавова.

Рекъера хаталу дуйшурин вилик пад къуникай рахадайдла, министрди къейдна хьи, аялар, келзавайбур машинрик акат тавунин, абурун арада гъавурдик кутунин къвалах тухунин месэляяр чун патал кар алайбур я. И макъсаддалди чна санай масаниз тухудай “Хатасузвилн лабораторийрикай” менфят къачузва. Ик, ученикрихъ галаз профилактикадин тарсар тухун патал чун юкъван 37 школадиз, республикадин сагъламвилн 2 лагердиз фена. И тарсара 4000-далай виниз аялри иштиракна.

Республикадин госавтоинспекциядин къуллугъчийри образованидин идарайрин патарив гвай рекъер авай гъал ахтармишунихъ галаз сад хъиз, аялрин ва жаварин арада профилактикадин серенжемарни тухузва. М. Османова республикадин образованидин ва илимдин министерстводиз школайра рекъерин гьерекатдин къайдайриз талукъ сятер артухарунин теклиф гана.

* * *

30-августдиз РД-дин Къил Сергей Меликован регъбервиллик кваз терроризмдиз акси комиссиядин заседание къиле фена. Мярекатдал цийи келдай йисуз терроризмдин жигъетдай образованидин идарайрин хатасузвал таъминарунин, республикадин мулкунга инсанриз хаталу, зиянлу шейэр законсуздаказ гегъеншарунин вилик пад къунин месэляяр веревирдна.

РД-дин образованидин ва илимдин министр Яхья Бучаева къейд авурвал, образованидин идарайра хатасузвал таъминарун ва и къвалах мадни мягъкемарун патал алай аямдин техникадин алатрикай менфят къачузва. Хатасузвилн хиле зегмет члугъвазвай къуллугъчийрин пешекарвал хкаждай серенжемар къабулзава ва школайрин аялрин арада гъавурдик кутунин къвалах тухузва. Гъа са вахтунда ада бязи школайра хатасузвилн месэляриз бегъемвилелди фикир тагузвайдакайни лагъана, республикадин муниципальный тешкилатрин къилериз образованидин идараяр хуьнин месэла чпин гуьзчивилик кутуниз эвер гана.

Сергей Меликова къиле тухвай ахтармишунрай саналди тир совещание тешкилун ва малум хъайи нукъсанар арадай акъудуниз талукъ нетижайрикай къве вацралай хабар хгун тапшурмишна.

Республикада общественный хатасузвал хуьнин ва къайдайрал амал авун таъминарунин рекъяй госуларстводин гьукумдин органри ва чкадин самоуправленидин векилри санал ийизвай къвалахдикай ва къабулзавай алава серенжемарикай Россиядин МЧС-дин регионда авай Къилин управленидин начальник Нариман Къазимегъамедова суьгъбетна.

Дагъустанда законсуздаказ яракъар маса гунихъ галаз тухузвай къвалахдикай РД-дин МВД-дин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Агъмед Баталиева лагъана. Адан гафаралди, 2018-йисалай республикада яракърихъ ва абур маса гунихъ галаз алакълу тахсиркарвилер тїмил жезва. Гуьгъуллувилелди талукъ органдиз яракъар вахузвай агъалийрин къадарни гзаф жезва.

Эхирдай Сергей Меликова хатасузвал таъминарунихъ галаз алакълу месэляяр гъялунин важибувал къейдна ва са жерге тапшуругъар гана.

Нумрадай кІела:

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Къегъал рухваяр - Гъажиевар

Донецкдин ва Луганскдин республикаяр азад авун патал махсус военный серенжем къиле физвай вахтунда, Россиядин Армиядин жергейра къуллугъ ийиз, чи къенин ва пакадин йикъан ислягъвал ва саламатвал хуьз, къаравулда акъвазнавай стхайриз-Гъажиевриз баркалла!

► 3

ЖЕМИЯТ

Акълатлай айиб кар

Урусатда коррупциядихъ галаз датлана женг члугъвазза. Гъилел михьи тушир министрарни, губернаторарни, генераларни, полковникарни къаз, ацукъарзава. Миллиардар чунуьхзавай дуйшурар дуьздак акъудзава. Германияда, Францияда, къуй гъа Данияда ихтин члехи къуллугърал алайбур икъван гзаф къазва лагъана квез мус ван хъана?

► 5

ОБРАЗОВАНИЕ

Ери хкажин

РФ-дин Президент В.В.Путин 2020-йисан 21-июлдиз къабулай 474-нумрадин Къарарда чи уьлкве 2030-йисалди стратегиядин жигъетдай вилик тухунин къилин терефар тайинарнава. Ана къалурнавай асул месэлярикай сад умуми образованидин еридин жигъетдай Россиядин Федерация дуйньядин лап вилик квай 10 уьлкведин жергеда гъатун я. И карда эвелмживал кар алай пуд месэладиз гузва - муаллим, технологияр ва инфраструктура.

► 6

ХУЬРУЪН МАЙИШАТ

Жемиятдин тІалабун

Мевлидин муаллимди къейднавай хътин дуйшурарикай чаз Самур тамун гъатта юкъва авай Билбилхуьруьн-Къазмайрин, Тагъирхуьруьн-Къазмайрин агъалийрини хабар гана. Инрани тамун вагъши гъайванри инсанрин салариз-багълариз зиянар гузва ва (виликдай хъайи крар туш) чакълри аялрални кваз гъужумзава.

► 7

МЕДЕНИЯТ

Манийрин уетад Селимат

Районда ва адалай къеце тухузвай медениятдин, шавилерин мярекатра хъиз, дидедин сивел къвалени гъаилиша мани жедай. Мадни, аз дидедиз халкъдин патай авай кланивал, гъурмет акъвазай. Гъавилляй за дидедин кар, рехъ давамарун къетІна.

► 10

СПОРТ

Мад са гъалибвал

Эхиримжи вахтара жуьреба-жуьре акъажунра вичин еке алакълунар къалурнавай Шамиль Мамедовакай 65 килограммдал къван заланвал авайбурун арада гъалибчи хъана. Спартакиададин финалдин бягъсина адаз 4:1 гъисабдалди Гъажимурад Рашидов кумукъна.

► 15

Базадал кьил члугуна

30-августдиз РД-дин Кьил Сергей Меликова Росгвардиядин Дагъустанда авай управленидин СОБР-дин “Ястреб - Каспий” базадал кьил члугуна ва ам анин регьбердихъни аскеррихъ галаз гуьрушмиш хъана. Идакай С.Меликован сайтда хабар ганва.

СОБР-диз къуватлувилдин, руьгьдин жигьетрай къетлен ерияр авай къуллугъ-чяр хъязва ва абуру виридалайни четин, жавабдар тапшуругъар кьилиз акъудзава. Четин тапшуругърик, кьилди къачуртла, терроризмдихъни экстремизмдихъ галаз женг тухунин, тахсиркарвилерай тагъкимарунин, тахсиркарвилерин вилик пад къунин, залукар азад хъунин серенжемар акатзава.

Къе СОБР-дин подразделенидин векилри Украинада, къегьалвални виклегалвал кьалурналди, аскервилдин буржи тамамарзава.

Сергей Меликова дестедиз сагърай лагъана, къуллугъчяр телеф хъунихъ галаз алакълу яз абурун мукьва-кьилийриз, подразделенидиз башсагълугъвал гана. Ада къейд авурвал, абуру чпин умуьр чи Ватандин агъалияр, итижар хъуниз бахшна. Дагъустандин аскерри чехи пешекарвал, алакълунар ва кьинез вафалувал кьалурзава.

С.Меликова инанмишарайвал, спецназдин телеф хъайи къуллугъчийрин багърийрив датлана государстводин патай куьмек агакълун патал республикадин кьиле авайбуру мумкин тир вири крар ийида.

ЦипицIрин бегъер

Дагъустанда ципицIрин бегъер IкватI хъийидай вахт алуькнава

27-августдиз министерствойринни ведомствойрин къуллугъчийри регионда сифте яз кьиле фейи серенжемда иштиракна ва саки 20 тонн ципицIар кватIна.

И кардик кьил кутурди РД-дин Гьукуматдин председатель Абдулмуслим Абдулмуслимов я.

Серенжемда РД-дин сад лагъай вице-премьер Руслан Алиева, вице-премьерар тир Мурад Къазиева, Нариман Абдулмуталибова, Заур Эминова, гьакIни кьиле чпин руководителар аваз республикадин министерствойрин ва ведомствойрин коллективри иштиракна.

Къенин чи субботникдалди чна ципицIар IкватI хъувунин сезон башламышнава. Чаз вице-премьерри, министрри ва

абурун коллективри чеб хуьруьн чкада гьикI тухудатIа ахтармишиз Iкан хъана. Заз еке развилелди лугъуз Iканзава хъи, и кар лап хъсандиз кьиле фена. Санлай къачурла, са юкъуз аграрияр хъайи государстводин къуллугъчийри саки 20 тонн ципицIар IкватIна”, - лагъана А.Абдулмуслимова.

Ада къейд авурвал, республикади гьар йисуз уьзюмлухурин майданар гегьеншарзава, цийи технологияр кардик кутазава. Нетижанда гьар йисуз уьзюмрин бегъерлувал артух жезва. Ци республикада 240-250 агъзур тонн ципицIар IкватI хъувун планламышнава. Са йис идалай вилик Дагъустанда саки 238 агъзур тонн ципицIар IкватI хъувунай.

“Альтаирдин” хилер

Дагъустанда бажарагълу аялар патал региондин центр ачухнава. Вузра “Альтаирдин” хилерни ачухун пландик кватI

Бажарагълу аялар ва жегъилар патал региондин “Альтаир” центр алатай саласадиз Махачкъалада илимдин Гъвечи академиядин базада ачухна, хабар гузва Дагъустандин образованидин ва илимдин министрстводин пресс-къуллугъди.

“Чна бажарагълу аялар патал “Альтаир” центр ачухзава. Ана республикадин агъалийривай яратмишунрин, илимдин, техникадин рекъай чпин алакълунар кьалурриз жеда. Махачкъалада цийи дараматар эцигда, чирвилер гудай цийи тешкилатдин хилер кьилин образование къачудай идарайра ачухдайвал я”, - лагъана, центр ачухдайла, Дагъустандин гьукуматдин вице-премьер Муслим Телякавова.

Россиядин Президент Владимир Путинан тапшуругъдалди “Сириусдин”

моделдиз ухшар аваз чирвилер гудай центраяр илимдин, искусстводин ва спортдин, гьакIни техникадин рекъай яратмишунра ва проектрин Iквалахда еке алакълунар, агалкъунар кьалурай бажарагълу аялар вахтунда майдандиз акъудун, абур вилик тухун ва абуруз куьмекар гун патал уьлкведин вири субъектра ачухун лазим я.

“Сириус” центр 2015-йисан июндиз Сочида Олимпиададин объектрин базада Владимир Путина кьил кутуналди ачухнай, ада къаюмвалдай советдиз регьбервал гузва. “Сириусдин” везифа искусствода, спортда, илимда, гьакIни техникадин рекъай проектрин Iквалахда алакълунар кьалурай бажарагълу аялар фадамаз майдандиз акъудунай, абур мадни вилик тухуникай ва гележегда абуруз куьмекар гуникай ибарат я.

Жукован медалдин сагъиб

Дашемир ШЕРИФАЛИЕВ

Уьлкведин Яракълу Къуватри Донбасс хуьнин, Украина миллетбазрикайни фашистрикай азад авунин мураддалди кьиле тухузвай женгинин махсус серенжемда РФ-дин гзаф халкъарин векилрихъ галаз санал лезги рухвайрини виклегалвал иштиракзава. Немсерин фашистрихъ галаз женг члугур чи баркаллу бубайрин крар лайихлудаказ давамарзавай абуру къе, чпин ватанпересвилдин буржи тамамардайла, къегъалвилдин жуьрэтлувилдин чешнеяр кьалурзава.

Абурун жергеда вичин ери-бине Ахцегъ райондин Ухулрин хуьряй тир гвардиядин старший сержант КЪАЗИАГЪМЕДОВ Артурни ава. И мукъвара адан диде-бубадин тIварцел частунин танкадин батальондин командирдин заместителдилай чухсагълудин чархтана. “Евпаториядин мотострелковый дивизиядин гвардиядин батальондин танкадин 2-взводдин танкунин командир, старший сержант Артур Къазиагъмедова сифте йикъалай вич тербиялу, кар алакълу дирибаш аскер яз кьалурна. Тапшурмишай гьар са кар, энгел тавуна, дуьздаказ тамамарун, юлдашриз куьмекун виклегал дагъвидиз хас лишанрикай я. Дяведин вердишвилер къачунин серенжема къетлен дирибашвал ва вини дережадин пешекарвал кьалурунай ам командованидин патай са шумудра чухсагълу-

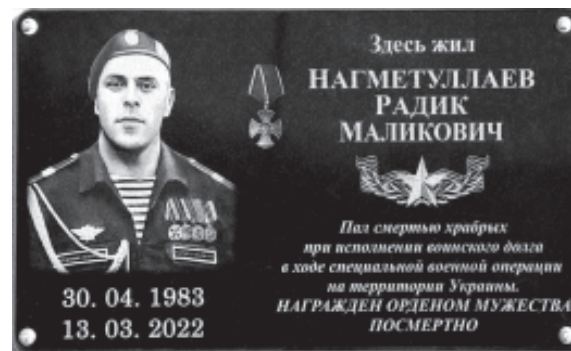
дин чарариз лайихлу хъанва”, - къейднава чарче.

Алай вахтунда Артура къуллугъзавай частунин Украинада кьиле физвай кьизгьин вакъайра иштиракзава. Душмандихъ галаз женгина нубатдин къегъалвал кьалурунай ам Россиядин Президент Владимир Путинан 2022-йисан 21-июлдин Указдалди Жукован медалдиз лайихлу хъанва. Адахъ чандин сагъвал, Ватан хуьнин рекъе мадни еке агалкъунар хуьрай ва ам гъалибвал къазанмишна, сагъсаламатдиз Iквализ хтурай!

РикIера амуькда

Чи мухбир

29-августдиз Къара-Куьре хуьре Украинада кьиле тухузвай махсус серенжемда телеф хъайи Радик НАГЪМЕТУЛЛАЕВАЗ мемориалдин къул ачухунин мярекат кьиле фена.

Перишан мярекатда “Докъузпара район” муниципалитетдин кьил Мегъамед Шамилова, адан заместителар тир Салигъ Гъажимурадова, Акиф Балакишиева, райондин виликан кьил Абдурагъим Алискерова, хуьрерин администрациядин килери, мукъва-кьилийри ва хуьруьнбуру иштиракна.

Мярекат ачухай Къара-Куьре хуьруьн администрациядин кьил Гъасанбег Балабегова малумарна хъи, Докъузпара райондин администрациядин регьберди Украинада телеф хъайи районгъалияр рикIел аламукъдайвал

авун патал серенжемар тешкилун теклифнавай. Къенин мярекат арадиз атун патални ада хейлин куьмек гана.

“Украинада кьиле тухузвай махсус серенжемдикай чаз къе виридаз хабар я. Им, гьелбетда, чарасуз кар я. Эгер чи уьлкведин кьилевайбуру ихътин кар тавунайIа, миллетбазри Донбассдин шегъеррал, хуьрерал вегъедай. Ана кьиле физвай женгера чи 4 хва телеф хъана. Радик заз лап къени, хъсан жегъил хъиз чидай. Ам чи рикIерани гъахтинди яз амуькда. Чпин везифаяр виклегалвилелди тамамарай чи рухвайрин къегъалвилер “Жуьрэтлувилей” ордендалди къейдна. Къуй мад са аскерни телеф тахуьрай. Чна са-бурлувал хуьн лазим я. Чун гъалибни жеда!” - лагъана Мегъамед Шамилова. Ада Радик хътин виклегал хва тербияламышай Малик Гъамидуллагъовичаз сагърай лагъана.

Мемориалдин къул ачухзавай чкадал Радикан ими, цийи технологийрин международный академиядин академик, экономикадин илимрин доктор, профессор Букар Нагъметуллаевни хтанвай. Инсанрин рикIера амуькдай кардик кьил кутунай ада райондин чехибуруз сагърай лагъана.

IкватI хъанвайбуруз, Радикан бубадиз, хизандиз, мукъва-кьилийриз Абдурагъим Алискеровани башсагълугъвилдин гафар лагъана.

Махачкъалада - Тюмендиз

16-сентябрдилай “Азимут” авиакомпанияди Махачкъалада Тюмендиз, акъваз тавуна, дуьз чкадал къван фидай рейсер ачухзава. Абуру гьафтеда къе сеферда тамамарда, - хабар гана Махачкъаладин аэропортунын пресс-секретарь Сапура Мегъамедовиди.

“16-сентябрдилай Амет-Хан Султанан тIварунихъ галай Махачкъаладин аэропортунай Тюмендиз дуьз чкадал къван фидай рейсер ачухда. “Азимут” авиакомпанияди рейсер ислен ва жуьмьа йикъара тамамарда”, - лагъана агентстводин векилди.

Адан гафаралди, рейсер Sukhoi Suprjet 100 маркадин самолётра аваз тамамарда. Самолёт Махачкъаладин аэропортунай Москвадин вахтуналди сятдин 00:55 вахтунда экъечда, Тюмендиз чкадин вахтуналди иридаз вад декъикъа Iквалахайла агакълу (лув гунин вахт 3 сятни 10 декъикъа жеда). Тюмендин аэропортунай самолет чкадин вахтуналди сятдин 07:05 вахтунда экъечда, Махачкъаладиз Москвадин вахтуналди пакаман сятдин 9-даз 25 декъикъа Iквалахайла агакълу (лув гунин вахт - 3 сятни 20 декъикъа).

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Зун и йикъара уф туналди ядай музалатрин хъсан сеняткар, музыкадин муаллим Артур Гъажиевал кыл члугваз фенвай. Квалит гъахайла, дах Шихрагъим Нетифовичал кыл члугваз, Россиядин Армиядин жергейра къуллугъзавай офицерар - Тимур, Эльмур ва Эльдар отпускдиз хтанваз хъана. Зун абурухъ галаз таниш хъана ва суьгъбетарна.

Ахцегъ райондин Хъуьлерин хуьрай тир Ватандин Чехи дяведин ветеран, инвалид Нетиф Гъажиев дагълух хуьрер дуьзендиз куьчарзавай 1950-йисуз кайвани Гуьлумни галаз Хасавюрт райондин Бамматорт хуьруьз куьч хъана. Ина абуруз са хва жезва, адал Шихрагъим твар эцигзава.

адан командирди взводдиз нубатдин тапшуругъ ганвай. Са гъвечи хуьруьз агакъайла, абурал боевикри гъужумна. Бейхабардиз гъужум авуниз килигна, командирдал, адан заместителдал ва шофердал залан хирер хъана. И арада вич-вичикай квахъ таур старший сержант Тимура командирдин везифаяр вичел къачузва. Хирер хъанвайбур далдадик акъудна, бандитрихъ галаз женг давамарна. Взводда авай ругуд кас телеф хъанатлани, абуру бандитар катуниз мажбуьрна. Секин хъайила, ада ва аскерри хирер хъайибур частуниз хкана. И женгинай ва гъакни маса къегъалвилерай, Ватандин вилик хиве авай пак буржи намуслувилелди тамамарунай гвардиядин старший сержант Тимур Гъажиев "Викегъвилини" ордендиз ва "Дирибашвилей" медалдиз лайихлу хъана. 2000-йисуз ва

гъай жаван Санкт-Петербургдаин военн-инженерный технический университетдиз гъахъна. Анаг хъсан кьиметралди акъалтларай лейтенантдиз университетдин ректоратди вузда муаллимвиле кваллахун теклифна. Зегъметдин рехъ муаллимвилелай гатлунай адаз 2010-йисуз старший лейтенантдин чин гузва. 2011-йисуз ам вузда курсунин начальниквиле тайинарзава. 2012-йисан эхирра Эльдар Шихрагъимович РФ-дин оборонадин ва МВД-дин кьенепатан къушунрин министрдин кьве приказдалди Воронеж шегъерда авай кьенепатан къушунрин кьилин управленидин полкунин начальникдин куьмекчиле ракурзава. Ирид вацралай ам полкунин къуллугъдин начальниквиле тестиьарзава. Вад йисан кьене къуллугъдинни женгинин везифаяр леке квачиз тамамарунай ам округ-

Пайгар гележег

Хийир ЭМИРОВ

Алай йисан 14-августдиз Пятигорскда Вирироссиядин жегъилрин "Машук-2022" форумдин сад лагъай смена 13-сеферда кваллахдив гатлуна. Ам Ставрополдин крайдин губернатор Владимир Владимиров ачухна.

И форумдиз гъар йисуз Кеферпатан Кавказдин акъуллу, бажарагълу жегъилар кватл жезвай. Гила, мярекатда иштиракиз, Россиядин маса регионрайни алакьунар авай жегъилар къезва. Икл, уьлкведин 84 региондай 500-лай виниз гадаярни рушар атанва. Дагъустандай сад лагъай сменади 42 кас фена.

В.Владимирова, форум ачухдайла, икл лагъана: "Чи уьлкве зурбади ва гзаф миллетринди я. Жегъилзамаз чаз чи уьлкведин пиллер, инсанар, миллетар, абурун адетар, меденият, эдебият чир хъайитла, чалай чи уьлкведин жегъилри пайгар гележег тукьлуриз, уьлкведин абадвал патал бегъерлувилелди, дуствилелди кваллахиз жеда. Гъар йисуз форумдиз къезвай жегъилар инай дустар жагъана хъфизва. Им виридалайни важиблу кар я".

Форумдин иштиракчийрик Луганскдин ва Донецкдин республикайрин жегъиларни ква. Абурузни чпин алакьунар къалурдай мумкинвал жеда.

Жегъилрин мярекатдин иштиракчийр патал махсус шегъер - гъар сада кьве кас гъакъдай 317 алачух эцигнава. Виридаз форумдин сергъятра аваз тешкилзавай секцияра, платформайра, клубра, программайра зигъиндин, бажарагъдин, зегъметдин бегъерар къалурдай мумкинвал яратмишнава. Жегъилриз Пятигорскдин тарихдихъ, гурчег чкайрихъ галаз таниш жедай, агъалийрихъ галаз суьгъбетардай мумкинвални гана.

Са хъсан кар мадни ава. Кеферпатан Кавказдин регионрин векилри чпин республикайрин тарихдихъ, культурадихъ галаз таниш жедай аллеяра тукьлурнава. Кьве сменада Кеферпатан Кавказдин федеральный округдай 500 касди ва уьлкведин маса регионрайни гъакъван жегъилри иштиракна. Агъурдалай виниз жегъилар цифровой сменадини жеда.

"Чи ачухунар" твар алай сад лагъай сменади 13-августдиз 20 августдалди кваллахна. Ам гуьгъуьллубурун кваллахдиз, миллетрин арада авай дуствилин алакъайриз, санал кваллахуниз, туристрин цийи рекъер кутуниз, ватанпересвилин тербия гегъеншаруниз бахшнавай. "Чи метлебар" твар алай 2-сменади 20-августдиз 27-августдалди кваллахна. Адан сергъятра аваз жегъилрин арада савадлувилин дережа кхажуниз талукъ тежриба чирна, сад лагъай сменадин иштиракчийри гайи теклифрин винел кваллахна.

Алай йисуз форумдин сад лагъай сменада грантар къачузвай конкурсдиз уьлкведин вири регионрай 86 проект гъанвай. Абурукай саки са пай алатай конкурсра гъалиб хъайибур тир.

Къейд авун лазим я хьи, "Машукдин" онлайн-програмада 580 дагъустанвиди чпин проектар теклифна. Пятигорскдиз абурукай пуд сменада иштираккай лап чешнелу, метлебулу проектрин иесияр фена. Къвед лагъай сменади 19-августдиз 45 кас рекъе гъатна. РД-дин жегъилрин крарин рекъай министерствонин векилди лагъайвал, Дагъустандин жегъилри "Машукдиз" еке итиж ийизва ва ции абуру клуб хилий пара итижлу проектар гъазурнавай. Сад лагъай сменади 2-йеи чи гадаярни рушари форумдин сергъятра аваз тешкилнавай саки вири конкурсра, акъажунра иштиракна, кьенкьивечи чкаяр къуна, лекцияра, мастер-классра активвал къалуьна. Грантрин кьилин конкурсдани чпин проектрихъ галаз танишарна. Конкурсда 13 проект гъалиб хъана ва абуруз, санлай къачурла, 4,909 млн манат чара ийида.

Лугъун лазим я хьи, Амир Агъмедован "Чибуьр патал женг члугу" проект лайихлуьрун жергеда гъатна ва ам уьмуьрдиз кечирмишун патал Агъмедов 250 агъзур манатдин иеси хъана. Проектдин кьилин макъсад жегъилар ватанпересвилин руьгъдаллаз тербияламишдай, сагълам уьмуьр, спортдал машгъул хъун кланардай мярекатар тухунихъ галаз алакьалу я. Ана къейднавайвал, Украинада кьиле физвай махсус серенжемда телеф хъайибур риклел хуьн фикирда аваз, къведай йисуз Кеферпатан Кавказдин регионрин студентрин арада грэпплингдай чемпионат тешкилда.

Умудлу я хьи, къвед лагъай сменадин иштиракчийрини гъалибвал гъаз хкъведа.

Къегъал рухваяр - Гъажиевар

Старший лейтенант Тимур Гъажиев

Чеченар яшамиз жезвай патал хуьруь дад ганач. Абурун рики хайи ерийрихъ ялзавай. Эхирни хизан Белиж послокдиз хкъезва.

Йисар къезвез алатна. 1976-йисуз Шихрагъим Гъажиев гиливи Назлуханумал эвленмиш жезва. Назлуханума Шихрагъимаз вад велед багъишзава. Кьуд хвани са руш кьивачел акъалдарун патал Шихрагъима сифте почтадин идарада, ахпа "Дагестангазсервис" ООО-дин Лукиварин участкада устлар яз, рагъметлу Назлуханума сифте "Белиджинский" совхозда, ахпа Абас Исрафилован тварунихъ галай агрофирмадин культурадин кваллин художественный руководитель яз зегъмет члугуна.

Шихрагъиман чехи гада Артур 1977-йисуз дидедиз хъана. Дербентдин музыкадин училище акъалтларайдалай къуллукъ ада гуьлуьн сергъятрин къушунра къуллугъна. Гуржистандинни Абхазиядин арада яракьлу чуьруьк кьиле физвай йисара Артураз ана иштиракун кьисмет хъана. Алай вахтунда ада музыкадин муаллимвиле Белиждин Г.Лезгинцеван тварунихъ галай школада кваллахзава. Ам хъсан сеняткарни я. Вичин дестедихъ галаз мехъеррик-мелерик иштиракзава.

ТИМУР ГЪАЖИЕВ 1979-йисуз дидедиз хъана. Белиждин 8-нумрадин СПТУ акъалтларайла, 1998-йисуз армиядин жергейриз фена. Ам Псков областдин гвардиядин 25-мотострелковый бригадиз акъатна. Муьжуйд вацра дяведин алай аямдин техника чирай аскер Ладожский вилин патарив лишанар язгиз тухвана. Лишанар къазвай яракьар лап багъабур хъуниз килигна, абуруз зениткадай садра ядай ихтияр гузвай. Тимур Гъажиева вичин ихтиярда вугай ракеталди цавай физвай лишан яна ва хъсан кьимет къачузва. Ахпа ам "Кеферпад" твар алай махсус дестедик кваз Чечнядиз акъатна. А вахтунда

адалай гуьгъуьнзани аскердин дидебубадин тварцел ада къуллугъзавай къушунрин командованидин паттай чухсагуьлдин чарар хтанай.

Армиядлай гуьгъуьниз Тимур РФ-дин оборонадин министерствонин Санкт-Петербургда авай военный инженерно-технический университетдик экечина. Москвада Генеральный штабда кваллахна. 2008-йисуз Тимур Гъажиев "Яракьлу гьерекатрин ветеран", 2011-йисуз "РФ-дин яракьлу къуватра 10 йисан девирда намуслувилелди къуллугъ авунай", "Женгера лайихлувилерай", "Армиядин генерал Комаровский" медалриз лайихлу хъана.

ЭЛЬМУР 1982-йисуз Белиж послока дидедиз хъана. 1997-йисуз послокдин 3-нумрадин школада 9-класс акъалтларна. 10-11-классра Белиждин гимназияда келна. 1999-йисуз Дербентдин хуьруьн майишатдин техникумдиз гъахъна. Анаг акъалтларай 2001-йисуз адаз Россиядин Армиядин жергейра къуллугъ ийиз эверзава. Кьве йисуз къуллугъ авурдалай къуллукъ, чехи стхайрлай чешне къачуна, ам, оборонадин министрствондихъ галаз икьарар кутлуна, армияда шофервиле акъваззава. Са йисалай младший сержант Эльмур Гъажиев ВАИ-дин инспекторвиле эцигзава. Алай вахтунда прапорщик Эльмур Гъажиева Грозный шегъерда къуллугъзава. Военный инспектор яз, адан хиве военный колонайрихъ галаз Украинадин сергъятдал къван фин ава.

Ам хейлин грамотайрин, лишанлу знакрин ва медалрин сагиьб я.

Гъвечи хва **ЭЛЬДАР** 1986-йисуз дидедиз хъана. Къетпен зигъин аваз акуна, вад йис тамам хъайила, ам 1-классдиз ракурна. Послокдин пуд лагъай нумрадин школада хъсан кьиметралди 9-класс акъалтларна, ада Белиждин гимназияда келун давамарна. 2003-йисуз 11-класс къуьта-

дин ва бригададин командиррин шабагъриз лайихлу хъана. 2017-йисуз адаз майордин чин гана.

И йисан декабрдин вацра Эльдар Центральный Федеральный округда авай Росгвардиядин къетпен къуллугъдин начальникдин заместителвиле тайинарзава. Ахпа ада Центральный Федеральный округда авай Росгвардиядин управленида отделдин начальникдин везифаяр тамамарна. Ции ам РФ-дин Росгвардиядин федеральный къуллугъдин директор В.В. Золотован кьарардалди и къуллугъдин отделдин начальниквиле тайинарна. Июндиз адаз подполковникдин чин гана.

Кьилдин лайихлувилерай, чалишмишвилерай, хъсандиз къуллугъ авунай ва къуллугъдинни женгинин кваллахда еке дережаяр къалурунай ам Россиядин милли гвардиядин къушунрин командующий В.Золотован ва РФ-дин къушунрин милли гвардиядин Центральный округдин командующийдин везифаяр тамамарзавай С.Бойкодин къулар алай са шумуд шабагърин сагиьб я.

Вири стхайр чешнелу хизанрин иесияр я. Абурун уьмуьрдин юлдашри Шихрагъим бубадиз муьжуйд хтуп пишкешнава.

Дуьзвал, гъахъвал кландай, къастунал кьиви, чарадаз писвал тийиз, гереказ куьмек гуз вердишарнавай стхайри - Гъажиеври Ватандиз къуллугъ авуниз пешеяр хкъагъун дуьшуйшдин кар туш. Абуру чпин чехи бубайрилай чешне къачузва.

Донецкдин ва Луганскдин республикаяр азад авун патал махсус военный серенжем кьиле физвай вахтунда, Россиядин Армиядин жергейра къуллугъ ийиз, чи кьенин ва пакадин йикъан ислягъвал ва саламатвал хуьз, къаравулда акъвазнавай стхайриз-Гъажиевриз баркала! Къуй абурухъ анжах гъалибвилер хъурай!

Меркездин - 165 йис

Газурвилер аквазва

Хийир ЭМИРОВ

Эхиримжи цуд йисуз Дагъустан Республикадин меркез Махачкъала шегердиз атун тавурбур, ина хъанвай къван дегишвилер акурла, рикливайни мяггел жезва. Шегерди кефердихъни, кибледихъни, гъатта Тарки-Тау дагъдихъни еримшизава, виликдай баябан дуьзенар, уьленар, куьлуб тепеяр гила зурба дараматар, имаратар, яшайишдин къакъан квалер авай еке-еке магълейриз элкьенва. Куьчяр, гъяттар гегеншарзава, авадамлишзава. Куьчяр автомашинрин къадарни са шумуд сеферда артух хъанва. Агъалирин къуллугда аквазнавай къван алишверидин квалерикай, центрайрикай, туквенрикай, салонрикай, кафеярикай, рестораникай, межлисрин залрикай, къугъунардай майданрикай мад рахамир. Лап чехи хъанва шегер. Бязибуру лугъузайвал, гъар юкюз меркездиз къезвай къван инсанар-мугъманарни фикирда къуртла, шегерда са миллион кас авалда. Ина 60-далай виниз миллетрин векилар яшамш жезва.

Алай йисуз Дагъларин уьлкведин къилин шегердин 165 йис тамам жезва. Яни чи меркездин тарих 1857-йисалай гатунна. Идал къведалди Тарки-Тау дагъдин ценерив, Каспий гуьлуькай къакъанда авай тепедал 1844-йисуз Урусатдин пагачлугъдин аскерри "Петровское" твар алаз военный метлебдин дарамат эцигнай. 1857-йисуз Петровскдиз шегердин дережа гана ва адал Порт-Петровск твар акалтна. 1921-йисуз шегердиз Махачкъала твар гана. Ам къе Россиядин Федерациядин киблелата авай культурадин, экономикадин, промышленностдин, илимдин, туриствилн ва сагъламвилн зурба центр я.

Ги терефдихъ тамашайтани, ги магъледиз фейиттани, цавуз хъаж хъанвай автокранарни, цикъвед-целумъжуд мертебайрин квалерни, пара гуьзелдиз тукъурзавай имаратарни, дворецарни, цийи-цийи мугъманханаярни, маса дараматарни аквазва. Сел атана, алахъзавай вацл хъиз, алахъзава шегер, гегенш жезва адан майданар, гъяркъуб жезва куьчяр...

1990-2005-йисара Махачкъаладин хейлин карханаяр къатдай, агалдай чкадал атанатани, шегердин администрациядин цийи регебер алава карханаяр ачухиз, инвестицияр жагуьриз, карханайрин регеберивай производство гегеншарун, цийи шейэр акъудун истемшиз алахъна. Герек чкайра карханайрин регеберарни дегишарна. Нетихада разивалдай кранни арадал атана. Къе Махачкъаладин карханайри гзаф къадар шейэр акъудзава, вири жуьредин бюджетри миллионралди пулар гузва, къазанжияр къазанмишзава.

Алай аямдин технологияр кардик кутунал ва цехра газурзавай виниз тир еридин продукциядал гьалтайла, "Авиагрегат" акционервилн общество тафаватлу жезва. Виликан машина акъуддай завод тир ина эхиримжи йисара къецепатан уьлквейрин муштерийрин арадани чка къунвай, гъахътин жуьредин масанра акъудзавай шейэрилай са куьналдини усал тушир продукция акъудзава. Ам Россияда ва СНГ-дин уьлквейрани авиациядихъ галаз алакълу жуьреба-жуьре шейэр газурзавай чехи карханайрикай сад я. Ина уьлкведа ва дуьньяда сифте яз надир алат - автомобилрин рулдиз регебервал гудай электроусилитель тукъурна акъудна. Гъакл ВА3-2123, 1119, 2110, "Москвич", "Уаз" маркайрин автомашинар, газдин промышленность патални шейэр акъудзава.

Мегъамед Гъажиеван тварунихъ галай заводдин коллективди целай фидай

гимияр ва гимнар расдай, цивиндин, эцигунрин промышленност, хуьруьн майишат патал электрогидравликадин рулевой машина, жуьреба-жуьре насосар, ГЭС-риз, ТЭЦ-риз герек тадаракар, нефт ва газ гъяззавай заводар патал трубопроводный арматураяр, клани патяхъ къвечилариз жедай металлдин шлангар, халкъди ишлемишдай товарар гъазурзава.

Базардин экономикадин шартларал амална, маса заводдин продукциядихъ галаз бягъс чулгадай, муштерийрин арада игътияж авай шейэр акъудун патал "Эльда", "Сапфир", "Дагпродмаш", "Шуьшедин чунарин завод", "Дагтелекомс" ОАО-рин, "Модуль" НПО-дин коллективрини зегъмет чулгъазва. Абурун цехрай яргъара авай тадаракрини радиотехнический къайдада регебервал гудай системаяр, автоматический радиопеленгаторар, ширеяр ва маса затлар ргадай чанар, сварка ийидай аппаратар, кларас гъялдай станокар, кларасдин шейэр, офисар, яшайиш патал мебель, ракъун затлар, радиотелеаппаратар акъатзава.

Эхиримжи йисара меркезда "Алмар Каспиан" ЗАО, "Мараби", "Дмитров кабель", "Кристалл-сити", "Фотон", "Тюбе" карханаяр ишлемишиз вахкана. Шегерда къвалахдай вишералди алава чкаяр тешкилна.

Меркездин промышленностдин къурулушда недай-хъвадай шейэр акъуддай карханайрини аквадай хътин чка къазва. Абурук "Махачкъаладин некледин завод" ОАО, фан заводар, "Шамхал-хлебодукт", "Дагъустандин хладокомбинат", "Старт", минеральный, ширин ятарин карханаяр акатзава. Мисал яз, 2-нумрадин фан заводди суткада 40-50 тонн фу, 15 тонн булкаяр, са шумуд тоннралди печенияр, макаронар гъазурзава. Абурун Россиядин базарризни акъатзава ва муштерийри тарифни ийизва.

Санлай къачурла, меркездин промышленностдин карханаяр алай вахтунихъ галаз камар къачуз алахъзава ва абурун коллективар шегердин юбилейни хъсандиз къаршиламишиз гъазур жезва.

Махачкъаладин юбилейдиз талукъ мярекатар гъеле июндилай гатунна. Меркезда мэриядин призар патал "Жаван гъетер" конкурс къиле фена. Ана музыкальный коллективри, ансамблри, мандарри, къуьлердайбуру, музыкадин алатар ядайбуру иштиракна. Ирид юкюз давам хъайи конкурсда жаванри фортепиано, скрипка, гитара, зурне, кларнет, далдамар ягуьнай, манияр лугъунай, къуьлер авунай чпин алакълунар къалурна.

Физкультурадин юкюз юбилейдиз талукъарнавай "Сагълам миллет" лишандик кваз шегердин гуьлуьн къерехда спортдин фестиваль къиле фена. 19-августдилай 30-августдалди юбилейдиз бахшнавай "Тумаждин туп-2022" ачух турнир къиле фида. Ана 7 йисалай 16 йисал къведалди яшарин аялрин 20-далай виниз командайри иштиракда. Къвенкъвечи чкаяр къурбурув хъсан призар агакъда.

Шегердин района 9-сентябрдилай жуьреба-жуьре мярекатар тешкилзава. Къилин мярекат 25-сентябрдиз Махачкъаладин Ленинан майдандал жеда.

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Инсандин уьмуьрда 90 йисан юбилей важиблу вакъиа, уьмуьрдин са гъихътин ятлани лайихлувилерай къетлен шабагъ я. 5-августдиз машгур ахъегъви, хъсан инсан, зегъметдин ветеран Мегъамед-Шефи МЕЙЛАНОВА вичин 90 йисан юбилей къейдна. Халкъдиз ам вичин гъятда Сталинан зурба памятник хуьзвай чехи ватанперес, халис коммунист-сталинчи хъиз чиди. Къисметди адаз неинки еке яшар, гъакл риклин регеимлувал, чандин сагъламвал ва хъсан зигъин-бахарагъни гана.

Хайи югъ мубаракиз, адан патав ярардустар, мукъва-къилияр, хтулар-птулар атанвай. Агъсакълал, костюмни алуькна, гъар са нямет алай яргъи столдин къиле ацукънавай. Тебрикдин сагълуьгар, тлуьн-хъун, хъвер-зарафат, мани-макъам - вири лайихлу дережада авай. Чунни а тостарик шерик хъана. Шефи бубадиз риклин сидкъидай чандин сагъламвал, риклин динжвал, пакадин йикъахъ инанмишвал алхишна. Къуй ам балайринни невейрин къайгъударвили шад авурай. Къуй гъар са йикъа адаз шадвал, секинвал гъурай - гъа им я еке яшарин замин ва хушбахвал.

Яшариз килиг тавуна, Шефи Гъажикъуьлиевичан (ахъегъвийри адаз еке гуьурметдивди Шефи буба лугъуз) риклел вири уьмуьр хъсандиз алама. Ам 1932-йисуз Ахъегъа зегъметкеш чехи хизанда дидедиз хъана. 13 йисан яшдаваз диде-бубадихъ галаз Молотован тварунихъ галай колхозда къва-

на. "Я стха, къвачер къачир регебер хъсан аквазвач, ша чна адак къвачер куктан", - меслятна зи рагъметлу къунши, машгур юрист Зигъир Гъажигебова. ИкI, 1968-йисуз чна (за, Зигъира, Насруллаев Мусади ва Муспагъов Сейфеди) памятникди къвачер куктуна, ам исаятда авай къалубдиз хкана.

Къвале Сталинан памятник ава лугъуз, залай арзаяр къхейбуьрни хъана. Москвадай, Махачкъаладай атай инсанар - КГБ-дай тир жеди - и памятник акурла, пара тажуб хъанай. Захъ галаз гуьурметлудаказ сугъбетар авурдалай къулухъ (за абуруз вири авайвал

Халис ватанперес

лахиз, 1953-йисуз школа куьтягъна. Ахпа Махачкъалада бухгалтервилн курсар къелна, Дагъустандин балугърин промышленностдин техникумдик экечина, анай рекверин эцигунрин техникумдиз хъфена. 1955-йисуз Советрин Армиядин жергеийриз къуллугъ ийиз фена. Ахпа яргълал йисара (зегъметдин стаж саки 60 йис я), пенсиядиз экъечдалди, вичин вири чирвилер, къуватар хайи хуьр, район аваданламышунин рекве эцигна.

- 1945-йисан март. Чун, Манатиллов Султан, Агъмедов Агъмед, Селимов Молаагъмед ва зун, диде-бубайрихъай чинеба хушуналди фронтдиз финин арза гваз военкоматдиз фена, - риклел хизва агъсакълалди. - РВК-дин комиссар Погасяна, сивик мили хъвер кваз, чи арза къелна, ахпа садлагъана вилер атлугъна, чаз килигиз, арза къазунна. "Къвализ ахлад, диде-бубадиз къумекар це, хъсандиз къела - гъа им къе куь фронт я. Лазим атайтIа, чаз куь алай чкаяр чиди", - лагънай ада.

- 1973-йисуз Сочида ял язавайла, гуржийриз завай Сталинан памятникдин патав янавай зи шикил акуна. "Им вуч шикил я?", - хабар къурла, за абуруз памятник жуван къвалин вилик къайдаклай лагъана. "Вибуру гъаклан хабарар я", - лагъана, инанмиш тахъайла, за абурув жуван адрес туна. Са йис къван алатна, зунни къвале авачир, са юкюз абуру чи къвализ атана акъатна. Гъакъикъатдани, Сталинан зурба памятник акурла, абуру лап тажуб хъаналдай. Гъа памятникдин патав куьсруьдал ацукъна, чпив гвай газур-гъалал тлуьна, хъвана, шехъна, чпин теъгерда са манини лагъана, памятникдин къвачив пулни эцигна, хъфенай абуру.

- Шефи буба, и памятникдин къиса ахъая ман. Къуй итиж ийизвай инсанризни чир хуьрай, - тавакъу авуна чна.

- 1956-1958-йисара уьлкведа Сталинакай пис рахаз, памятникар алудиз, инсанрин къил элкъурзавай. Ахъегъа Къапудин ва спортдин майданрал алай чехи памятникарни алудна. Райподин складдани гъеле яцикрай акъуд тавунвай Сталинан памятник ише тахтана баят жезвай. 1962-йисуз са мярекатдал чаз, гадайриз, хабар жеда хъи, гуя складда маса шейэриз чка хъун патал анай ахкъудна, памятник тергиз кланзава. Ахъегъа къилин майдандал эцигун патал гъанвай регебердин къамат - памятник чна къутармишун къетIна. 1968-йисан гатфариз ам, къвачер къачир ракъунни бетондин памятник, къвалин вилик къай багъда махсус постаментдал жаж-

ахъайна), "гъар ги касдиз хъайитлани вичин къвале, гъятда регебердиз памятник эцигдай ихтияр ава" лагъана хъфенай. Гуьгуьнлай заз КПСС-дин жергеийриз гъахъиз клан хъайила, Сталинан терефдар я лугъуз, зун къабулзавачир. Вучда? Зани Сталинан памятникдин шикилни галаз Ленинграддиз, Нина Андреевадин тварцел шикаятдин теъгердин чар ракъурна. Куьрелди, адаклай куьмек хъана, зун партиядиз къабулнай. Вичикай Компартиядин регебер хъайи члавуз Нина Александровнади заз Москвадиз партконференциядиз теклифнай, амма, хизандин гъалар себб яз, физ хъаначир...

Компартия, СССР чкайдалай къулухъ Мегъамед-Шефи Мейланов района Ленинан партиядин таъсиб хуьзвай женгчи коммунист тир. Компартиядин идеяриз вафалу гъахътин ксар уьлкведа гзаф хъанайтIа, чи бубайри зурба мусибатдин телефвилеривни азиятрив арадал гъайи Советрин уьлкве чуькурриз жедачир.

Халис коммунист, сталинчидин хуру Ленинан 140 йисан, Сталинан 130, 140 йисарин юбилейриз талукъ медалри (вичин вахтунда абуру Г.А.Зюганован къулар алаз КПРФ-дин ЦК-ди пишкешна), "Генералиссимус И.В. Сталин. За верность Родине" къхъенвай 072 нумрадин орденди ва маса шабагъри безетмишзава. Сталинан къамат, памятник хъсандиз хуьнай, жегилар ватанпересвилн ругъдаллаз тербияламышунай ганвай и орден агъсакълалдиз виридалайни багъа я. Ам вахкун патал 2019-йисан 5-октябрдиз адан къилив Москвадай, Санкт-Петербургдай, Махачкъаладай нуфузулу итимар атанай.

Къейд ийин, Шефи буба района сифте карчи хъизни машгур я. Гъеле Советрин девирда ада хуси туьквен (10 йисуз кардик хъана), 1988-йисуз фу чрадай махсус цех, 1992-йисуз Женйирал дармандин цин (ам халкъдин арада "Шефи кола" лугъуз машгур я) кархана ачухна ва икI мад.

"Базайринни складрин заведующийвални, хуьруьн майишатдин суьрсетдин заготовителвални, карчивални авуна. Анжах а кардал за рикливай дамахзава хъи, гъич садранни нефс вилик кутунач, жемятдиз жувалдай алакълу куьмекарна. Алай вахтунда заз вуч кланзава лагъайтIа, чандин са бубат сагъламвални багърийрин патай са тIимил дикветкъайгъударвал. Аллагъдиз шукур, амни заз ава", - разивилелди къейдна агъсакълалди. Сагърай халис ватанперес рухвар!

Коррупциядихъ галаз женг

Акьалтлай айиб кар

Абдулафис ИСМАИЛОВ

**Я стхяяр, пул авайдаз
Начаник уртах хьана хьы.
Вичиз девлет бул авайдаз
Кесибар алчах хьана хьы.**

Стіал СУЛЕЙМАН

ЧИ УЛЬКВЕДА коррупциядихъ галаз, акьваз тавуна, женг члугвазва. И кардал члехи кьуватар - прокуратура, МВД, силсидин комитет, ФСБ, Счетная палата, государственный маса органар ва общественный тешкилатар желбнава. Вахт-вахтунда талукъ тир ведомствойри и рекъе чпин агалкьунрикой гьахъ-гьисаб ийида, гьалибвилер кьейида.

Виллик фенвай, и тахсиркарвал лап тимил авай, "кџана, чклизвай", ульквейрани гьакъ я: коррупциядиз акси гзаф законар кьабулнава. Вири кьуватралди адахъ галаз женг члугвазва. Акъ яз хьайила, бес вучиз "Transparency International" международный тешкилатдин рейтингра 180 государствовин жергеда чи улькве 136 лагъай чкадал ала, ришветчивал кьадарсуз кьалин я? И сиягда чи кьуншияр Уганда, Мавритания, Парагвай хьанва. Кьудратлу Урусат гьинай - Уганда гьинай? Гекъигун патал гьин: "Transparency International" рейтингрин сиягда чи улькве 2004-йисуз 90 лагъай, 2005 - 126, 2020 - 129 - чкайрал хьана. Гьа са вахтунда рейтингдин кьиле хейлин йисара, Дания кџенкџе аваз, гьа са ульквейр жезва. Советрин государствови азадвал, суверенитет гайи Финляндия пуд лагъай чкадал ала.

Анра и тахсиркарвал авач лагъайтлани жеда - ам агъалийри гьиссзавач, кьатлугъвач. Коррупцияди чи обществодиз гузвай хьтин члехи зарар, аквар гьаларай, анра гузвач - агъалийрин яшайишдин гьал-агъвал хьсан я, яшлугурухъ кьетлен кьайгьударвал ава, уьмуьрдин дережа винизди я.

Хабардар инсан тир Счетный палатадин председатель Алексей Кудринан гафарай, "Россиядиз коррупцияди гузвай зарар триллионралди (манат) улчмишиз жеда". Триллионар чьунуьхзавайла, члехи пулар члехи кьуллугьрал алай кьаних ришветчийрин гьиле авайла, государствовидвай социальный хци месляяр гьялизи жеда ни мегер? Пул авачир бажарагьлу касдиз вичиз лайихлу чкада кьуллугъ гьатдани? Аллагъдиз шукур хьуй, гьатзава, гьелбетда. Амма - бахтун гьайитла. Эгер кьар кьабулзавай "члехиди" гьахълувал гвай дуьз итим хьайитла. Чи "члехибурун" арада ахьтин итимар авазва.

"Transparency International" рейтингрин сиягда чун 136-чкадал эцигун - им коррупциядихъ галаз женг члугун гьилий вегьенвайиликой гьакъикъи шагьидвал туш. Рейтинг эксперттивай, карчийривай хабарар (опрос) кьуналди туькьурзавайди я. Мумкин я ина русофобиядин таъсирни хьун. Амма рейтинг агъузди хьун дуьньядин ульквейрин арада государствовин кесерлувал члурзава, авторитет, гьуьрмет тимиларзава. Акьалтлай члур кар коррупцияди кьенепата гузвай зарар я. Ада общество чукур хьунин шартларни арадал гьизва.

Тикрар хьийин: Урусатда коррупциядихъ галаз датлана женг члугвазва. Гьилел михи тушир министрарни, губернаторарни, генераларни, полковникарни кьаз, ацукьарзава. Миллиардар чьунуьхзавай дуьшуьшар дуьздак акьудзава. Германияда, Францияда, кьуй гьа Данияда ихьтин члехи кьуллугьрал алайбуру икьван гзаф кьазва лагъана кьез мус ван хьана? Чи улькведа, чин

кьун тавуна, кьуллугьдин дережадиз, члехивилиз, кџвалахзавай чкадиз, виликан лайихлувилериз килиг тавуна, кьазва, ацукьарзава.

Августдин сифте кьилера федеральный газетри, интернетдин вири чешмейри хабар чукурна: "Ришвет кьачунай Госдумадин депутат Вадим Белоусоваз Мосгорсудди 10 йис кар атлана".

"Справедливая Россия - За правду" партиядин патай депутат тир В.Белоусов 3 миллиардни 250 миллион манат ришвет кьачунай судди тахсирлу яз гьисабна, кьели режимдин колонияда ацукьарунилай гьейри, адал 500 миллион жерме эцигнава. Тахсиркарвал ада вичин ирандиде, 80 йисан яшда авай Е.Бутовадихъ ва Челябинскдин областдин губернатор (вилкан) Михаил Юрьевич ва маса кьуллугьчийр галаз авуна. М.Юрьевич, тахсир хиве кьун тавуна, улькведай кьечепатаз катнава. Белоусоваз кар заочнидаказ атлана. Эверайла, ам гьич суддизни атанач.

Коррупциядин и дуьшуьшда вичиз кьетлен фикир гун истемизшзавай меслядикой лугьун. Ришветар кьачунай 2017-йисуз вичелай уголовный дело кьарагьарнавайилизни килиг тавуна, силсидик квай В.Белоусов 2021-йисан сентябрдиз "Справедливая Россия - За правду" партиядин сиягъдик кваз нубатдин сеферда Госдумадин депутатвиле хьана. Имни гьич. Суддик квай депутат, прокурорри эвериз-рахкурзавай, чьунуьхнавай миллиардрин иеси хьанвай Вадим Белоусов 28-июлдиз Удмуртиядин центризбиркомди "Справедливая Россия - За правду" партиядин патай республикадин Кьилин кьуллугьдал кандидатвиле регистрация авуна. Вичиз 10 йис кар атланватлани, ам гьеле депутатвиле амазма. Белоусован депутатвиле меслядиз Госдума зулуз килигда. Яраб, лугьузва за, Сергей Миронован "Справедливая Россия - За правду" партиядиз и коррупционер вучиз икьван хуш ятла?.. Коррупционер, намус кьадарнавай кас республикадин регьбервиле хьяз акьазвани кьез, юлдашар? Законар туькьурун ва кьабулун вичи законрал амалзавачир, гьич суд-дуванни саймиш тийизвай касдал ихтибар авун? Кьез гьикъ акьазва? Члалахъ жез кланзавач. Амма гьикъ члалахъ жеч - Белоусован тахсиркарвал, са шумуд йисуз ахтармишунар тухвайла, ФСБ-ди дуьздак акьуднавайди я.

Имни гьич, лугьун за кьез. Кьаравилидиз ухар маса мисаларни гьин.

8-августдиз "Коммерсантъ" газетди хабар гайвал, Екатеринбургдин Ленинский райондин судди шегьердин УМВД-дин вилкан начальник, генерал-майор Игорь Трифоноваз 7,5 миллион манат ришвет кьачунай 9,5 йис кьели режимдин колониядин кар атлана, ам генералвиле чиндикой магьрумна. Судди гьисабзавайвал, "Кольцо Урала" банкди ахьайнавай саки 500 миллион манат кредитдихъ галаз алакьалу лутувал кьевирунин мураддалди законсуз уголовный дело кьарагьарунай генералди 7,5 млн манат ришвет кьачуна.

И дуьшуьшда а карди вичел фикир желбна, бязи сулар арадал гьизва хьы, 2011-2017-йисара Екатеринбургдин УМВД-дин начальниквиле кџвалахай Трифонов ахпа Карачаево-Черкесия Республикадин МВД-дин министрвиле тайинарзава. 2019-йисуз ам кьуллугьдидлай алудзава, пенсиядиз фена, Москвада яшамаш жезва. Са йис алатайла, отставкада авай генерал, меркезда кьуна, силис тухун патал Екатеринбургдиз хутахзава ва гьеле 2015-йисуз ришвет кьачунай тахсирлу ийизва. Акъ яз хьайи-

ла, гьил михи тушир кас, ришветчи министрвиле тайинарун, генералвиле чин, орденар гун кьез гьикъ акьазва?

Коррупциядихъ, ришветчивилихъ галаз женг члугун чи улькведа полициядин асул везифайрикой сад я. Гьа са вахтунда хейлин агъалийри фикирзава хьы, ришветбазвал гзафни-гзаф МВД-дин кьурулушра жезва. Инал чна коррупциядикой вичин жергеяр полицияди вичи михъзавайди фикирда хвена кланда. И кар патал неинки УСБ-яр тешкилнава, МВД-дин кьуллугьчидин намусдин Кодекс туькьурнава, кьин кьун (присяга) тешкилнава. Полицияда кџвалахдив эгечдайла, кьуллугьчиди намуслувал, законлувал хуьда, тахсиркарвилерихъ галаз, кьуватар гьайиф тавана, женг члугвада лагъана кьин кьазва. Гьайиф хьы, присягадиз вафасузвалзавай дуьшуьшар тимил жезвач. Бязи вахтара лап члур, гзаф хаталу дуьшуьшарни жезва. Месела.

И мукьвара СМИ-ри хабар чукурна: "Пермдин гарнизондин военный судди запасда авай генерал-майор, нацгвардиядин Пермь шегьерда авай военный институтдин вилкан начальник Владимир Купавскийдиз 1 миллионни 900 агьзур манат ришвет кьачунай 9 йис кар гана.

Ришветдин кьадар миллиардар туширтлани, генералди абур, кичевалрегъувал кьадарна, кьачузвай. Аби-туриентрин мукьва-кьилияр вичиз ришвет гуниз мажбурзавай. Месела, институтдик экечзавайбурун сборрик кутунвай дагьустанви Мегьамедов махсус комиссияди Купавскийдин буйругьдалди, пешедин жигьетдай (профпригодность) виже текъезвайди я лагъана, сборрикой худна. Ахпа ада Казымоваз (Мегьамедован мукьва-кьили) лагъана хьы, вичив 500 агьзур манат пул агакьайтла, Мегьамедовакой институтдин курсант жеда. Гьакъ хьунни авуна. ФСБ-ди генерал кьадалди гьа ихьтин 6 дуьшуьш хьана.

В. Купавскийди вичин тахсир хиве кьунач. Ада лагъана хьы, Москвадин "Лефортово" мукьманханада вичин таниш Казымовавай кьачур пул буржуна кьунвайди я. Астрахань шегьердиз фена, адан уьмуьрдин юлдашди кьуд кас абитуриентрин мукьва-кьилийрин патай арачидивай кьачур пуларни (папаз им ришвет тирдакый, гьуьль тахсиркарвал ийизвайдакый хабар авачир), Купавскийдин гафарай, "буржар" тир. Амма суддихъ генерал тахсирлу тирди субутардай вири делилар аваз хьана.

И тахсиркарвиле хаталувал, абурсузвал адакый ибарат я хьы, ада коррупциядихъ галаз жележегдин женгчи виликамаз тагькимарзава: гуя "коррупциядихъ галаз женг гьакъан гафар-члалар я".

Гьакъан гафар-члалар туш. Тикрар хьийизва: чи улькведа коррупциядихъ галаз, гьакъикъятдани члехи кьуватар желбна, кьелелай женг члугвазва. Ам тергун ва я "Transparency International" рейтингрин сиягда кџенкџеви чкайрал алайбурун жергеда хьун патал са кар чалай гьелелиг алакьзавач: коррупциядихъ кичле хьун. Ваь, ришвет кьачузвай гьа гьил атлуда, дустагьда ацукьарда, Китайда хьиз, гьулледиз акьудда лагъана ваь. Жуван тџвар, велдрин тџвар, фамилия, тухум кьацлурда, михи тежедай чулав леке гьана, русвагда лагъана кичле хьун. Ришветдихъ вичихъ кичле хьана кланда, кудай, алугардай цлухъай хьиз. Герек, коррупция инсандин кьанажагда акьалтлай айиб, чиркин, элдин вилек уьзукьара ийидай, нагьакъан кар хьиз женг. Гьайиф хьы, кье акъ туш. Амма гьакъ жедайдал шак алач.

Абад АЗАДОВ

Тарихдин кьетленвал ам я хьы, адан гьакъикъивал садавайни члуриз хьун мумкин туш. Адак, са гьихьтин ятлани хьуси итиж ва я миллетчивилин кьайгьу аваз, дегишвилер кухтадай, цийи рангар гудай алахьунар ийидайбуру хьайитлани, тарихдин вакъаяр, агьвалатар терг ийиз, кьулухъ элкьуьр хьийиз жедач. Абур кьезмай несилар патал гьалатриз рехъ тагунин, зиянлу, хаталу крар тикрар тавунин чешнедиз элкьеда.

Кьенин девирда чун ахьтин кьуьруькрин, лутувилерин, зиянлу гьерекатрин шагьидар хьанва хьы, тарихдик тлуб хуькьурзавай, хьайи крар тахъай мисалзавай, тарихдин вакъайрин нетихаяр чпин кџавичъ язавай ва гьа са вахтунда, алатай вакъаяр риклел хкиз, абурукай менфят кьачун тийизвай государствояр, керетлар, сиясатчийр пайда хьанва. Саклани тежедайла, абур тарихдин бязи вакъайрин гьакъикъивал тайинарзавай чан алачир шагьидрихъ - тимталрихъ, ктабрихъ, архивдин чешмейрихъ галаз женг члугваз алахъзава. Им лап еке ягьсузвал, инсансузвал я.

Советрин Союз чкайдалай гуьгьуьниз, социализмдин кьурулушдикой хкечна, тади гьалда НАТО-дин залан ва зиянлу капашдик экечлай государствовири чпиз гьалибвал гьайи, чек фашизмдикой азад авур Советрин аскердиз, маршалриз, командирриз, гьалибвиле вакъайриз бахшнавай тимталар хаз, алудиз, мемориалар чукуриз гатлунна. Кье и алчач, виждансуз гьерекат Украинада, Прибалтикадин ульквейра ва масанрани худда кьиле тухузва.

Тимталрихъ
галаз женг

Гьар са кардихъ вичин чешме, сифте кьил авайди я. Кье чна хиве кьун лазим я хьы, дуьньядин тарихда тимталрихъ галаз женг члугунин мисалар фадлай аватлани, чаз чидай вахтунда и вижесуз, ахлакьсуз кардиз сифте яз КПСС-дин ЦК-дин 1-секретарвиле ва СССР-дин Министрин Советдин Председателвиле кьуллугьрал амалдарвилелди, фитнесдалди акьвазай Никита Хрущева рехъ ачухна. Ада фашистрин Германиядал ва фашизмдал гьалибвал кьачур Генералиссимус Иосиф Сталин, квачир тахсирар кутуна, тарихдай тергдай крар авуна, адан ктабар кана, улькведин гзаф шегьерра авай адан тимталар чукуриз туна. Гьа Хрущева 1954-йисуз Крымни УССР-диз пишкешнай. Тарихдин гьалат 2014-йисуз туькьур хьувунатлани, Крым патал женг гилани давам жезва. И кардин кьулухъни США-ди, НАТО-ди ва Рагьакьидай пата плупл кутузвай Украинадин гьукуматдин кьиле акьвазнавай фашистар, бендеровчийр, миллетбазар гала.

1990-йисара, Рагьакьидай патан куьмекни галаз, Горбачева ва Ельцина, Шушкевича, Кравчука Советрин Союз чукурлайла, чек демократар я лугьузвай цийи сиясатчийрини Советрин уьмуьрдихъ галаз алакьалу деятельрин тимталар терг ийиз гатлунна. Иллаки - Ленинан памятникар. Чка-чкада. Ахпа яваш-яваш большевикрин, чекистрин тимталрални нубат атана. Куьчейрал алай тџварарни дегишарна. Гьа са вахтунда Урусатдин пачагьриз, алатай йисарин полководещриз, "лацу" генералриз памятникар эцигиз тади кьачуна.

Эгер чна дуьньядин майдандай мисалар гьиз хьайитла, машгур инсанриз, зурба вакъайриз, тарихдин агьвалатриз памятникар эцигун, лап сур девирра цларал, рагарин, дагьарин кьваларал, кьванерал шиклар атлун адетдиз элкьенвай кар тир. Хейлин ульквейра тџвар-ван акьатай гьам хьсан ва гьам пис регьберризни, полководещризни, алмирини тимталар ава ва агъалияр абурув сад хьиз эгечли ийизва. Амма Россияда ва Советрин Союздани машгур ксар гагъ "лацубурузни" "ярубуруз", гагъ "чибурузни" "чарабуруз" пайна. Гьа рангариз ва мукьвавиле килигна, гьукум дегиш хьайила, садбурун памятникар чукурна, масадбуруз цийибур эцигна. Им мадни ахлакьсуз, инсансуз гьерекатар я лагъайтла, чун ягьалмиш жедач.

Гьайиф хьы, кье винидихъ тџварар кьунвай ульквейра кьиле тухузвай женг са куьнивни гекьигиз тежерди я. Эгер цлуд-цлудад йис вилек бязи миллетбазри, Россиядиз акси керетри, фашизмдин пайдах мад цавуз хкажзавайбуру Гьалибвиле галаз алакьалу памятникар кьацлурзавайтла, рангламшзавайтла, кье Эстониядин, Латвиядин, Украинадин, Польшадин, Чехиядин... гьукуматрин кьилеравайбуру памятникар чукурунин гьакьиндай кьарарар акьудзава. Яни тимталрихъ галаз женгиниз президентар, премьер-министрарни экьечнава. И члур крар Сириядин тарихдин, архитектурадин, искусстводин лап зурба памятникар хьиткьинарай международный террористрин тахсиркарвилерив гекьигиз жеда.

Ери хкажин

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Алатай гьафтада Ахцегь райондин Хуьруьгрин СДК-дин залда (Ахцегь РДК ремонтзава) райондин муаллимрин совещание кьиле фена. Адан кьвалахда райондин руководстводин, общественный тешкилатрин векилри, кьиле директорар аваз образованидин идарайрин коллективри иштиракна. Мяркат кьиле тухвай РУО-дин методкабинетдин заведующий Заира Муталибовади залда авайбур тебрикна ва совещание ачухун, гьакь муаллимриз келунин цийи йис мубаракун патал сифте гаф Ахцегь муниципалитетдин кьилин везифаяр тамамарзавай Вадим Агьасиеваз гана.

Ада вичин докладда кьейд авурвал, РФ-дин Президент В.В. Путина 2020-йисан 21-июлдиз кьабулай 474-нумрадин Кьарарда чи уьлкве 2030-йисалди стратегиядин жигьетдай вилик тухунин кьилин терефар тайнарнава. Ана кьалурнавай асул месэлайрикай сад умуми образованидин еридин жигьетдай Россиядин Федерация дуньядин лап вилик квай 10 уьлкведин жергеда гьатун я. И карда эвелимживал кар алай пуд месэладиз гузва - муаллим, технологияр ва инфраструктура.

Райондин образованидин кьурулушда педагогвилин 527 кьуллугьчи ава. Школаяр муаллимиралди тамамвилелди таъмин туш: урус чьаланни литературадин, математикадинни информатикадин, химиядин ва ингилис чьалан муаллимрин игьтияж ава. Хейлин педагогар пенсиядин ва пенсиядив агакьзавай яшара авайбур я. Гьавилай вилик школадиз жегьил пешекарар желбунин месэла кьва.

РФ-дин Президент Владимир Путина лагьайвал, "Образованидин мягькем кьурулуш кар алакьдай бажарагьлу муаллимрин кьуватралди арадал кьведа. Ахьтин пешекарар са-сад хьагьиз, хвена кланда". И жигьетдай гележегдин хьсан педагогар чи выпускникрин арадай гьазурун важиблу я. Кье девирдин истемешунрив кьур ерилу образование тешкилуни асул шартI аялриз дурумлу чирвилер гуни цийи, яни рекьемрин технологияр ишлемишунихь, хуьруьн школайра рекьемрин ва гуманитарный образованидин центрай - "Точки роста" (образование хкажунин пункт) арадал гьунихь галаз алакьалу я. ИкI, республикада гьахьтин 167 пункт кардик кьва. 2021-йисан сентябрдилай абур Ахцегьрин 1 ва 2-нумрайрин, Хуьруьгрин ва Кьакларин хуьрерин СОШ-рани тешкилнава. "Гележегдин муаллим" проектдин сергьятра аваз пешекарвилин цийи стандартрал элячлун фикридиз кьачунва. Ида чи муаллимрин саки са пай чпин пешекарвилин дережа хкажунал, абур аттестациядин цийи кьайдайрал элячлунал, яни муаллим герек авачир гьахь-гьисабрикай азадунал гьйда. Гьелбетда, чирвилер гуни ери хкажунин кьвалах аялар ватанпересвиллин, яни хайи чьалаз, милли тарихдиз, культурадин ивириз гьуьрметунин тербиядик кутазвай алава образование авачиз тамамди жедач...

Эхирдай Вадим Агьасиева муаллимриз келунин цийи йис риклин сидкьидай мад сеферда мубаракна, абуроз чандин сагьвал, муаллимвиллин четин ва акьалтлай намуслу рекье пешекарвилин агалкьунар хьун алхишна. Йисан эхирра гьукуматдин имтигьанрай хьсан нетижаяр кьазанмишун патал муаллимризни аялрин диде-бубайриз, йисан сифтедиллай эгечина, гьакьсагьвилелди зегьмет чьунуни, образованидин месэлайрив акьалтлай жавабдарвилелди эгечлуниз эвер гана.

Келунин цийи йисаз талуькь яз экрандилай РФ-дин просвещенидин министр Сергей Кравцован видеообращенидихь ва РФ-динни РД-дин гимнрихь, кьвачел акьвазна, яб акалайдалай кьулухь микрофондихь "Чирвилерни тербия гуни цийи еридихь" месэладай совещанидин кьилин доклад гьаз райондин образованидин управленидин начальник Алмас Гьажиев эгечина.

Совещанидал общественный палатадин председател Али Исмаилов (ада школайра насигьатчивал, яни тежрибалу муаллими жегьилар чпин гуьзчивилик кутунин кьайда арадал хьун, школайра тербиядинни чирвилер гуни кьвалах активламишунин мураддади диде-бубайрин комитетар цийи кьилелай хьагьун теклифна) ва маса муаллимар рахана.

Келунин цийи йис мубаракрай!

Агалкьунрикайни везифайрикай

Хазран КЬАСУМОВ

26-августдиз СтIал Сулейманан районда образованидин работникрин августдин совещание хьана. Ана райондин кьил Саид Темирханова, Дагьустан Республикадин образованидин ва илимдин министрстводин пешекарвилин образование вилик тухунин отделдин меслятич Нюрьян Вагаевади, образованидин управленидин начальник Гьуьсейн Шихбабаева, образованидин идарайрин руководителри, педагогвилин зегьметдин ветеранри, диде-бубайрин комитетрин ва СМИ-рин векилри иштиракна. Саид Темирханова педагогвилин хиле пешекарар тебрикна, абуроз Чирвилерин югь ва цийи келунин йис мубаракна.

Райондин кьил образованидин хиле пешекаррихь ва идарайрихь хьанвай

хьсан нетижайрал, агалкьунрал гегьеншдиз акьвазна, гьакI ам вилик кумай везифайрикайни рахана, кьвалах хьсанардай рекьер кьалурна.

Гь. Шихбабаева вичин докладда кьейд авурвал, образованидин организацирин дараматрикай анжах 10 типовояр я, 21 аварийный реестрда ава. 15 школа капитальнидаказ ремонтна кланзава.

Эхиримжи йисара образованидин организацирин материально-технический база мягькемарун патал кьвалахар давамарзава. 4 школа патал цийи дараматар эцигна, ишлемишиз вахкана. Ци "Хуьрерин мулкар комплекснидаказ вилик тухун" госпрограммадай эцигнавай Агьа СтIал-Кьазмайрин школадин цийи дарамат, республикадин инвестицирин программадай эцигнавай ДаркIуш-Кьазмайрин аялрин бахчадин дарамат ишлемишиз вахун гуьзлемишзава. Идалайни гьейри, Герейханован 2-нумрадин школадин цийи дарамат эцигунин кьва-

лахар кьиле тухузва. Мад са шумуд эцигун пландик кьва.

"Образование еримлу авун" госпрограммадин "Школайрин образованидин кьурулушар цийи хьувун" проектдай 4 школа капитальнидаказ ремонтна.

Гь. Шихбабаева алава хьувурвал, школайр учебникралди таъмин хьун 72 процент тешкилзава. Бес тежезвай учебникрин патахьай республикадин образованидин ва илимдин министрстводин арза ганва.

Келунинни тербиядин кьвалахда диде-бубайрин комитетрин везифайрикай адан председател Эльза Рустамова рахана.

Эхирдай райондин кьил Саид Темирханова намуслу зегьметдай, кьвалахда агалкьунрай са жерге педагогвир Гьуьрметдин грамотаяр, райондин кьилин тIвар кьхьенвай сятар, чухсагьулдин чарар, гьакIни РД-дин образованидин ва илимдин министрстводин шабагьар вахкана.

Гьалибвилерин чешме

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Алай йисуз Мегьарамдхуьруьн райондин мектебра 7100 школьник партайрихь ацуькьда. Абурукай 735 аял сад лагьай классдиз кьведа.

- Гьамиша хьиз, алай йисузни райондин администрацияди школайр цийи келунин йисаз гьазурунин кардиз артух фикир гана, - лугьузва образованидин управленидин начальник Улубег Абейдуллаева, - школайр гьар йисан куьлуь ва капитальный ремонт авун, герек тадаракар кьачун, куьгьнебур цийибуралди эвез авун райондин кьил Фарид Агьмедован гуьзчивилик кваз хьана. Ада чаз герек вири кумекар гана. Нетижда чи вири мектебар цийи келунин йисаз вахтунда гьазуриз алакьна.

Республикадин "Школайрин образо-

ванидин кьурулушар цийи хьувун" проектдик кваз Мегьарамдхуьруьн М. Гьажиеван тIварунихь галай СОШ, Гилийрин ва Филерин юкьван школайр, саки 46 миллион манат серфна, капитальный ремонт авуна куьтягьна. Анра ракарар, дакарар, полар дегишарна, кьавар цийи хьувуна, сувагьар яна ва маса кьвалахар авуна. Пуд школани цийи мебелдалди, компьютерин техникадалди тадаракламишзава. Куьрелди, и мектебар тамамвилелди цийикIа туькуьр хьувуна. Аялриз чирвилер кьачудай, муллимриз кьвалахдай алай аямдин кьулай шартIар яратмишнава.

Вири школайра 1-4-классра клелзавайбуруз чими хуьрекар гудай пищеблокар ремонтна. Са жерге пищеблокриз цийи кьаб-кьажах, тадаракар, гьа гьисабдай яз холодильникар, мебель кьачунва. Гуьгьулар мадни хкаждай вакиадикай: 1-сентябрдиз Уружадал 304 чка

авай школадин цийи дарамат шад гьалара ачуьда.

- 2022-2023-келунин йис чи райондин педагогиз а кардалди кьейд ийиз кланзава хьи, школайра ватанпересвиллин тербиядиз кьетлен фикир гуда, - лугьузва Улубег Абейдуллаева. - Им алай девирдин истемешун я. Чи Ватандал - Россиядал кьуд патахьай информациядин гьужумар ийизвай душманрин хура акьвазиз, абуроз кьулухьди рум хгуз аял чьалавай чирна кланзава. "Ватандин Чехи дяведа гьалибвал кьазанмишайди советрин муаллим, советрин школа я" - ибур субут хьанвай гьахьлу гафар, гьахьлу фикир я. Абур чна гьамиша рикел хвена, советрин школада хьайи хьсан кьайдайрикай, хьсан тежрибадикай менфят кьачуна кланда.

Гьакьикьатдани гьакI я: советрин школада гьазурай аскеррилай, армиядлай дуньяда а вахтунда виридалайни гужлуди хьайи чапхунчи фашистрин армиядин винел гьалибвал кьазанмишиз алакьна. Гьалибвилерин чешме школа я.

Кьизилдин медалар вахкана

Чи мухбир

И йикьара Докьузпара райондин кьил Мегьамед Шамилова лап хьсан кьиметралди мектебар акьалтIарайбуруз шад гьалара кьизилдин медалар ва сагьрай лугьузвай чарар вахкана. Идакай муниципалитетдин сайтда хабар ганва.

Малум хьайивал, кьизилдин медалар ва яру аттестатар Усугьчайдин Х. Заманован тIварцихь галай мектебдин

2 ученицадив - Шагьэмирова Залинадивни Сулейманова Аминадив, Мискискарин М.Ахундован тIварцихь галай мектебдин 2 ученицадив - Якьубханова Мадинадивни Зейналова Фаридадив ва Миграгь-Кьазмайрин М.Бекерован тIварцихь галай мектебдин ученица Аликулиева Маинадив вахкана.

Тафаватлудаказ мектеб куьтягьайбуруз цуьквер, пулуни пишкешар гана. Райондин кьили ва образованидин управленидин начальникдин везифаяр тамамарзавай Руслан Исмаилова выпускникриз тебрикдин гафар лагьана.

Нетижаяр кьуна

Образованидин кьуллугьчийрин гегьенш совещание Кьурагь районда 25-августдиз кьиле фена. Муниципалитетдин регьбер Замир Азизова вири иштиракчийриз, образованидин хиле кьвалахзавайбуруз келунин цийи йис тебрик авурдалай кьулухь сифте гаф райондин образованидин отделдин начальник Махач Хариеваз гана. Ада "Кьурагь райондин образование: нетижалувал, ачухвал, ерилувал" темадай гегьенш доклад авуна.

Ада малумарайвал, алай йис РД-дин Кьил Сергей Меликова республикада образованидинди яз малумарайдалай кьулухь Кьурагь районда и йис кьейд авуниз талуькь яз махсус кьарар акьудна. Адал асаслу яз, са жерге мяре-

катар, серенжемар кьиле тухвана. Кьилди кьачуртIа, "Йисан муаллим - 2022", "Йисан тербиячи", "Хайи чьалан лап хьсан муаллим", "Чан алай классика", "Хайи чьалан эсерар лап хьсандиз клелдайди" конкурсар метлебулур хьана.

"Йисан муаллим - 2022" конкурсда райондин 16 муаллимдин арада сад лагьай чка Кьурагьрин 1-нумрадин школадин урус чьаланни литературадин муаллим Ирада Урдихановади кьуна. Конкурсдин зонадин паона ам 2-чкадиз ла-йихлу хьана", - лагьана М.Хариева.

Райондин образованидин отделдин начальникди муькуь конкурсар кьиле фейивиликайни, муаллимрихь хьайи агалкьунрикайни галай-галайвал ихтилатна.

Образованидин месэлайрикай, чир-

вилер гуни карда бязи нукьсанрикай, абур гьалдай рекьерикай са жерге муаллими веревирдер авуна, чпин фикирар лагьана.

Образованидин хиле агалкьунар кьазанмишундай, гьакьсагьвилелди зегьмет чьунунай КИририйн мектебдин муаллим Сабина Абдуллаевадиз, Хпуькьрин мектебдин муаллим Исамудин Агьмедоваз, Шимихуьруьн мектебдин муаллим Рейган Гьажимурадовадиз, Кьурагь райондин 2-нумрадин мектебдин муаллим Лаида Кьадировадиз, Араблярддин мектебдин директордин заместитель Шарафудин Кьазихановаз "РФ-дин просвещенидин ва тербиядин гьуьрметлу кьуллугьчи" лишан гана. Са жерге кьуллугьчийрив, алай йисуз ЕГЭ кьиле фейила, везифаяр гьакьсагьвилелди кьилиз акьудундай райондин кьилин патай гьуьрметдин грамотаяр вахкана.

Ципицлар кватлава

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Салан майвар, емишар гъасилунай Дер-бент район республикада гъамиша квенкве чкайрал алайди я. Алай йисузни и квалар гъа дережада кыле физва. Хуьруьн майишатдин агрофирмаира зегъмет члугвазвай рабочийри, хуси майишатрин иесийри, йисан сифте кылелай башламышна, шегъер-згълийрин суфраяр витаминар квай салан майвайралди, емишарди таъминарна.

Дербент район республикада ципицлар гъасилунайни вилик жергейра ава. Республикада гъасилзавай вири ципицларин къадардал гъалтайла, абурун 40% Дербент районда гъасилзава. Ина мужуьд агъзур гектардин чил ципицлурхи кунва. Абурукай ирид агъзур гектарда канвайбуру менфят гузва.

Хъсан нетижаяр арадал атул патал квенкве жергейра аваз "Татляр" агрохолдингди, Ш.Алиеван тварунихъ галай акционеррин жемиятди, "Митаги", "Зидьян", "Татляр" агрофирмаири, Белиж, Нуьгди, Жемикент, Рубас

хуьрерин агъалийри ва масабуру зегъмет члугвазва

И йикъара Дербент райондин кыл Мавсум Рагъимов, хуьруьн майишатдин квалар кыле физвай гъалариз килигиз, райондин са аграрный карханадиз ва гзаф бегъер гудай багъ кутунвай "Сапфир" ООО-диз фена.

Аграрный карханадин генеральный директор Махач Агъаева райондин кылихъ галаз ципицлурхиз сейр авуна, ана канвай "Ркацител", "Алиготе", "Шардоне", "Уньи блан", "Мерло", "Рислинг" ва "Молдова" сортарикай ихтилатна.

Ахпа райондин кыли фад жезвай "Премьер" сорт кватлаваибурхъ галаз ихтилатар авуна, зегъмет члугвазвай шартларихъ галаз таниш хъана, фялейриз гъикъван мажиб гузватла, чирна.

"Сапфир" карханадин руководитель Фатали Новрузалиева райондин кылизи майишатда канвай емишарикай галай-галайвал ихтилатна. Ик, и карханада 27 гектар чилел емишарин багълар кутунва. Абурукай 14 гектарда шефтелар, машмашар, хутар ва нектаринар канва. Алай йисан гатфариз плинйрин багъ кутуна. Багълар вири гзаф бегъер гудайбуру я. Квалахдай чкаяр арадал гъанва. Пуд йисалай абуру бегъер гуз гатунда. Квалахар тешиклудакъ кыле фин патал экверин линия члугунва, ирид агъзур кубометр яд гъакъдай цин гъамбархана туклуьрнава, стлал-стлал яд гудай система кардик кутунва ва хейлин маса кваларихъ кыле тухванва.

Мавсум Рагъимов хуьруьн майишатдин карханайра кваларихъ кыле физвай гъаларилай рази яз амукъна. Эхирдай ада карханайрин регъберар, куьмек герек хъайи гъи месэла хъайитгани, райондин администрацияди абуру гъализ къуьн кутадайдахъ инанмишарна.

Чаз кхъизва

Жемятдин тлалабун

Жасмина САИДОВА

"Лезги газетдиз" 2022-йисан 21-июлдиз акъатай нумрада Мегъарамдхуьруьн райондин агъалийрин багъбустанда канвай тарарихъ, анра авай магъсуприхъ галукънавай "Лацу цикада" пугъудай азардихъ галаз жонг члугуниз талукъарнавай макъала чапнавай. Хуьруьн агъалийриз газетди-кай чара канзавай.

Гежел вегъин тавуна, азардихъ галаз жонг тухун газетдин редакцияди Тагъирхуьруьн-Къазмайрилай тир хуьруьн майишатдин ишимрин кандидат Теймур Гъабетулаевич Гъабибовали Мегъарамдхуьруьн райондин "Хуьруьн майишатдин отдел" МКУ-дин директор Артур Гъажиевал тапшурмишнавай. Теймур Гъабибова азардин вилик пад къун патал мус ва гъихътин дарманар ишлемишна кандатла галай-галайвал меслятар къалурнавай. Артур Гъажиева вич герек тир идарайрихъ галаз алакъада жедайдакй ва лазим тир серенжемар къабулуни канъгъудани авайдакй хабар ганвай.

Самурдин хуьр пуд патлахъай таму кунва. Усадъбайрин чилер тамуз лап мукъва чкайрай ганва. Виридаз квалер эцигдай мумкинвал хъанва. Хизан хуьн патал усадъбайра шумъгърин тарар, чиле картуфар, гъажибугъдайран канва. Гъайиф къедей кар ам я хъи, члугур зегъметдин гъакъи иесийригъ агакъзава. Вагъши гъайванри: къабанри, цлурнуьгъар галай мекежайри, енотри магъсулар, тарарин бегъер тергзава. Абурун къадар йисалай-суз гзаф жезва. Гила абурун иесивал хъезмач.

Усадъбаяр ракъун сеткайралди кевнаватлани, къабанри абуру кукварзава, шумъгъар тлунлай гъейри, тараризни еке зиянар гузва, картуфар канвай хваларин и кыляй эгъина, майвар тлунва, а кыляй хкелзава, гъажибугъдайрин танар клашарикай михъзава. Эгер вагъши гъайван ягъайтла, ам ягъай касдал еке жермеяр шилтзава.

Ингъе гъа ихътин четин гъалди-кай газетдиз кхъин патал хуьруьн са шумуд агъалиди завай тлалабна. "Лезги газет" уьмуьрдин вири хилерихъ галаз алакъада авайди, ам алай аямдихъ галаз кам-камуна туна физвайди, ада чи руьгъдин игътияжар тамарзавайди чиз, за хуьруьнвийрин тлалабун кылизи акъудзава.

Зи фикирдалди, винидихъ тлар кунвай гъайванрин къадар тлимилар тавунмаз, абуру гузвай зияндам маса жуьреда эхир эцигиз жедач. Зун инанмиш я хъи, газетдин редакцияни жемятдиз гузвай зияндам эхир эцигунин канъгъуда жеда.

Мевлидин ИСМАИЛОВ, зегъметдин ветеран, пенсияда авай муаллим".

Мевлидин муаллимди къейднавай хътин дувшувърикай чаз Самур тамун гъатта юкъва авай Билбилхуьруьн-Къазмайрин, Тагъирхуьруьн-Къазмайрин агъалийрин хабар гана. Инрани тамун вагъши гъайванри инсанрин салариз-багълариз зиянар гузва ва (виликдай хъайи крар туш) чакъалри аялрални кваз гъужумзава.

И месэладиз, яни тамун вагъширин къадар гуьзчивилик кваз хуьниз талукъ суалар чна РД-дин тлебиатдин ресурсрин ва экологиядин министростодиз рекъе туна.

"Республикадин амай вири чкайра РД-дин тлебиатдин ресурсрин ва экологиядин министростоди жанавуррин, сиклерин, чакъалрин ва къабанрин къадардал чна гуьзчивалзава. Амма Самурдин там къетлендакъ хуьзвай мулкарик атакъзава, гъаниз килигна, и месэла чи ихтиярда амач - ам федеральный дережадин объект я", - жаваб гана чаз идаради.

Самурдин там атакъзавай "Государстводин заповедник "Дагъустандин" ФГБУ-дин директор К.М.Куниева месэладиз талукъ яз гайи жаваб агъадихъ чапзава:

"Самур хуьруьн чехи пай ва хуьруьн агъалийрин усадъбайрин патав гвай участокар государстводин тлебиатдин "Самурский" заказникдин мулкунал ала. Заказник Россиядин тлебиатдин министростодин къаюмвилек ква. Заказникдин мулкар, гъакъни тамун гъайванрин ва набататрин жуьреба-жуьревал, тлебиатдин комплексар тлеби гъалда хуьнин серенжемар "Государстводин заповедник "Дагъустандин" ФГБУ-дин хиве ава.

"Самурский" заказникдин мулкунал илимдин ва я къадар гуьзчивилик кваз хуьнин макъадралди вагъши гъайванар ва къушар ягъун ва къун анжах Россиядин тлебиатдин министростодин разивилелди тамамардай ихтияр ава.

Государстводин инспекторри ахтармишун ва, лазим яз акуртла, Россиядин тлебиатдин министростодиз и месэладай арза гъазурун патал "Самур хуьр" поселенидин кыли "Государстводин заповедник "Дагъустандин" ФГБУ-диз талукъ тир арза рекъе тун лазим я. И арзадик чкадин агъалийрилай тир арзаярни, документарни, хуьруьн мулкунин сергъятра авай усадъбайрин участокриз, хуьруьн майишатдин культурайриз вагъши къабанри ва енотри зарар ганвайди тес-тикарзавай шикиларни кутуна канда".

Малум жезвайвал, къайда ихътинди я: эгер кез Самур тамун вагъшиийри зарар гузватла, сифтедай жемятди, чпин усадъбайрин кукварнавай, зарар ганвай чкайрин шикилар яна, хуьруьн кылин патав тухун лазим я. Гуьгъунлай хуьруьн (и теклиф патарив гвай маса хуьреризни талукъ я) администрациядин кыли кватлнавай материал "Дагъустандин" заповедникдиз рекъе туна канда. Анай инспекторар къеда ва гъалар чкадал ахтармишда. Идалай къулухъ, эгер вири текстик хъайитла, абуру РФ-дин тлебиатдин министростодиз арза гъазурда ва вагъшиийрин къадар гуьзчивилик кутун патал къарар къабулда.

Къуватар хуьрай!

Хазран КЪАСУМОВ

Алайди чуьлдин кваларин къизгъин вахт я. Кылди къачуртла, Стлал Сулейманан райондин хуьруьн майишатдин карханайри, фермервиленин лежбервиленин майишатри ва арендаторри алай вахтунда емишар, салани бустандин няметар кватл хъийизва. Уьзумчияр патални жавабдар вахт алуькнава, абурун вилик битмиш хъанвай ципицларин бегъер вахтунда ва пучвилер авачиз кватл хъувунин везифа акъвазнава. Эгер алатай

йисуз районда 15292 тонн ципицлар кватл хъувунайтла, цли 15500 тонндайла тлимил тушиз ципицлар вахчунин везифа вилик эцигнава. Алатай гъафтеда "Зардиян" зонада ва Дарклуш-Къазмайрин хуьре кардик квай карханаяр, КФХ-яр ва арендаторар ципицлар кватл хъийиз эгъинава. Карханайра ципицлар кватл хъувунал бес къадар техника ва рабочияр машгул я.

"Зардиян", "Дербент-Агро", "Гуьлгери вацл" ООО-ри, КФХ-ри ва кылдин арендаторрини алай йисуз ципицларин хъсан бегъер кватл хъувунимуд кутунва. Къуватар хуьрай!

муквал-муквал къайдадай акъатзава, ам туклуьр хъийидай устларарни устларханаяр авач) шартлара им пис нетижатун.

Районда магъсулдарвилел анжах къуд-вад майишат машгул я: СПК "Луткунский" (председатель Рамиз Сулейманов, 160 гектар чил цана, гъар са гектардай 17,5 центнер бегъер къачуна), СПК "Самурви" (председатель Демир Къадимов, 150 га. цана, гъар са гектардай - 18,5 центнер), СПК "Хрюгский" (председатель Девришбег Девришбегов, цайи 150 гектардин майданрай гъар жуьре себебрикди бегъер къачуз хъанач) ва Хинерин хуьруьн ИП "Сурхаев" (Бабаюрт районда арендада кунвай 90 гектардин гъар са гадай 22 центнер бегъер къачуна). Авайвал лагъайтла, районда 1000 гектардилай артух майданра зулун магъсулрин тумар цадай мумкинвал ава.

- Гъакъикъатда чна магъсулдарвиле РД-дин чилерин ва эменнидин алакъайрин рекъийи министростодин ихтиярда авай куьчери хипехъанвиленин чилер ишлемишзава. Район-

дин УСХ-дин идарадин везифа анжах меслятар къалурунал сергъятламиш жезва. Закондалди чаз, гъатта райондин администрациядин къуллугъчийризни кваз майишатдин крарик къаришмиш жедай ихтиярар авач, - лугъуза "Ахцегъ район" муниципалитетдин хуьруьн майишатдин управленидин начальник Арген Гъажиева.

Къейд ийин, зулун магъсулрин бегъер кватл хъувунихъ галаз санал районда малдарри алафарни гъазурзава. Герек тир 25 агъзур тонндин чкадал гъелелги 21740 тонн векъи алафар кватлнава, адакай 740 тонн - самар. Алафар кватлунин квалар - къвед лагъай сеферда векъер ягъун гъеле давам жезва. Гъа са вахтунда, къейд тавуна жедач, куьлукъ карч алай гъайванар патал къишлахрал, муьлагъди хъайи шазан йисалай амукънавайбуру гъисаба къун тавуртла, алафар гъазур туш. Адет тирвал, хипехъанар чпин гъайванар куьчар хъувурдалай къулухъ и месэладин канъгъуда жеда, яни чарасуз къадар векъи ва кфетлу алафар маса къачуда.

Техилдин бегъер

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

И йикъара Ахцегъ райондин общественный майишатра зулун магъсулрин бегъер кватл хъувуна. Зулун тумар цайи 505 гектардай ина 751 тонн техил къачуна, яни гъар са гектардай юкъван гъисабдалди - 13,8 центнер. Бегъер гъиниз ийизва лагъайтла, зулухъ цадай тум хъяна, амайдиди базардин къиметрай муьштерийриз маса гузва.

505 гектардай 751 тонн техил гзаф яни, тлимил? Цик квачир чилер я, миянардай шейэр, зиянлу гъашаратрихъни эчлелрихъ галаз жонг члугвазвай дарманар ишлемиш тийизвай, яни агротехникадин чарасуз серенжемрал амализ тежезвай, материалринни алатрин база гзаф зайиф тир (куьгъне техника

Агвалатар Къве чин алай дишегъли

Омар ГЪУБСЕЙНОВ, философиядин илимрин доктор, профессор, Россиядин писателрин Союздин член

Инсандин риклевай ниятрай, сирерай, адан ивидик квай хесетрай, къастарай садлагъана кыл акъудиз хьун регъят кар туш. Четинвал квелай аслу я лагъайтла, им кыле акъул авай гъар ги хъайитлани инсандихъ, вичин кимивилер клевна, вич паталлайбуруз хъсан кас яз къалурдай, гъамшан клеви итиж авайвилехъ галаз алакълу я.

Амма гъикъван инсан, гъар гъим хъайитлани, вичин къеневайбур масадбурукай чунуьхна, вич абуруз хъсан кас яз къалуриз алахъайтлани, ам гъакъикъатда гъихътинди ятла, эвел-эхир къвалла гвайбуруз загъир тахъана амуьдач. Идакай чаз неинки инсанди гъар юкъуз ийизвай крари, адан кылихди, вичи вич паталлайбурухъ галаз кыле тухунин тегъерди, гъакъ адан риклин гъалар къалурзавай чинин жукулумри, камунин гъерекатди, юзунри, хъверзавай къайдади ва маса гъиссери ачухъдиз лугъуда.

Ахтармишунри къалурзавайвал, паталлай кас вучтинди ятла, адан тебят, рикъ гъихътинбуру ятла неинки члехибуруз, гъакъ гъевчи аялдиэни кваз чир тахъана амуьдзавач. Ингъе къе мисал. Малум тирвал, бицкеди, вич чара са касди кеме кърла, адаз хушдиз килигиз, хъвериз, ам вичиз лап фадлай чидайди хъиз къабулда. Ахпа мукъу са касдин патав адаз эсиллагъ физ клан жедач. Гъикъван вичиз ада чанар-риклер авуртлани, ам шехъиз, вичиз таниш тушир касди хъай катдай чкадихъ къекъевез жеда. И дуьшуьши чаз аялдивай, гъалат тахъана, инсанрин хъсан-писбурай, абурун гъиссерай кыл акъудиз алакъзавайдакай, адавай чара касди вичиз ийизвай чан-рик, тавазивилер риклин сидкъидинбуру яни, тушни абурукай хабар жезвайдакай лугъузва.

Къе инсанрин писни-хъсанбурукай, абурун рикливай тир ва я къалп крарикай, фикиррикай рахадайла, зи вилерикай виликдай чи къуншидал алаз хъайи, вич виридаз къе чин алай ярамаз яз чидай. Багъда тлвар алай вижесуз дишегълидин эйбежер суфат карагда. Адакай вири къуни-къуншияр чинал сад, къулухъай масад лугъудай, регъуь тежедай, чинал хъурхъ акължнавай, ягъсуз дишегълидикай хъиз рахадай. Багъдадив аялар эсиллагъ эгечдачир, абуруз ам таклан тир. Члехибурузни адан вак авахъай гуьне хътин уьзуькъара хъайи чин акуна кландачир. Багъдади галачир хъвердай. Икъ вич инсанриз хъсан кылихдин, хъсанвилехъ галай кас хъиз къалуриз алахъдай адаз гъакъикъатда хуш къвалах къуд патаз анжах писвал, ажугъ, такланвал чукулун тир. И къе чин алай кас мукъвал-мукъвал чи къвализ, тлалабчи яз, вичиз мукаш, цуру нек це лугъуз къедавай. Садакъа хъуй лагъана, дидеди язухдай адан гъил къадай. Абуру къачудайла, Багъдади дидедиз алхишардай. Ахпа, са цлуд къадам анихъ хъфейла, ада вичин гуьлягъдин мез ахъайдай. Инсанри чаз ам чи хизандикай пис рахазвайдакай хълагъдай. Масадакай, гъатта вичиз хъсанвал авурдакайни пис рахун, инсанрал гъибетар вегъин, абурун намусдик хкъадай къундармаяр тукълурун - ибуру Багъдадин ивидик квай, вуч авуртлани хкат тийидай кылин хесетар тир. Гъикъван ам винелай вич хъсан кас яз къалуриз алахъайтлани, адан тебят, зат, рикъ, асул инсанриз чир тахъана амуьдачир.

Вили ягъун

Межид бубади гзаф хуьруьнзгъилириз ери авай, мягъкем къвалер эцигиз хъана. Са сеферда экуьнахъ, гъил-къвал сагъдиз, къвалахал феи ам няниз, гъилин тлуб юзуриз тежез, кларас хъиз хъана хъана. "Зун цлал алай, - гъавурда тваз эгечна ам, - кланик куьнедай Муслимат физвай. Ада, "Межид халу, на эцигзавай къвалин цлар, лап гуьзгъудинбуру хъиз, дуьз ва цлалцлалмиз акъвазнава" - лугъун сад хъана, за зи гъил, тогди ягъайди хъиз, тлар хъайиди гъиссна. Де гила вуна "вили ягъунар, вили атлунар" авайди туш гъикъ лугъуда? - веревирдна бубади вичин фикирар.

ИФ. Мичи, чулава йиф. Къуд патал лал къенва, на лугъуди, чилин винел чан алай гъич са гъашаратни аламач. Цавни чулава я, я гъетер, я варз авач. Хуьрни чулава я, хуьруьн кылихъ галай тамни чулава я. Анжах йифиз, хуьр ксайла, сейрдиз экъечдай Алиханаз ихътин йиф сифте сефер я аквазвайди. "Аламатдин йиф я", - фикирзава тажуб хъанвай Алиханан вичи вичикди. Ам яваш камаралди хуьруьн кылихъ галай къакъан клунтлал хкаж хъана. Мад хуьруьз килигна, гъич витдай цилцини гъалтнач, я хатадай экв куьквей са даklar къванни акунач. Лал мичивили кыилел куьул илисайди хъиз тир. "Белки, зун биши хъанватла", - фикирзава Алиханан. Къариба я. Алихан хуьруьз эвич хъувуна ва шегъре рекин къерехдал акъвазна. И рехъ хуьруьн сурарин кылихъай физвай. Са герендилай ам рехъ къуна са къадар рекъиз виликди фена, Алиханан япарихъ инсанар рахадай ван галукъна. Ам акъваз хъана, дикъетдивди яб гана. Гъакъикъатда инсанар рахазва, анжах чеб аквазвач. Алихан сурариз гъахъна, рахазвай сесер галай патлахъ фена, са вад камунин мензил амаз ам акъваз хъана. Къе касди сур эгъуьнзава, мукъва

Марал БАЗАЕВА

Гъахъни дуван

жезвай Алиханазни фикир тагана, чеб чпихъ галаз сес хкажна рахазва. Алихан абуруз мукъва хъана, салам гана. Сур эгъуьнзавайбурун гъерекат яваш хъана, салам къуна.

- Хуьре рагъметдиз феи кас авани? - жузуна Алиханан.

- Ава, - жаваб гана адаз.

- Вуж я? Рагъмет хъуй вичиз, - жузуна Алиханан.

- Шагъан хва Алихан чидайни кез? - гъиле авай лопатка чиле аклурна, лагъана сад лагъай итимди.

Алиханан нефес дар хъана, ада туьтер куьрай ванцелди лагъана:

- Гъикъ, чиди, ам зун я, анжах зал чан алама. Зун рекъиди вахтни хъанвач, гъеле жегъил я.

- Анжах... анжах, - рахана къвед лагъай кас, - гугъуьна гзаф агъ ава, ингъе къе ви вахт агакънава.

- Вуч агъ, вуж я заз агъ авурди? - теспача акатна Алиханан.

- Гзаф инсанар вакай бизар яз рахазва, шумудни са кесиб касдин къвал чуруна... - сур эгъуьнзиз эгеч хъувуна сифте рахай итим.

Алиханан члал къунвай, гъакъикъатда ам виридаз гзаф нефес пехъи, садни саймиш тийиди кас яз чидай.

Алиханаз кеферпатахъай цав ачух жезвайди хъиз акуна. Ам, къулухъ элкъевена, цавуз килигна. Цаварилай агъуз лацу парталар алай инсандин къаматда авай лувар квай малаик чилел эвична, клеви сесиналди рахана:

- Алихан, ви вахт къе куьтегъ хъанва. Им, - ада гъилин ишарадалди эгъуьнзавай сур къалурна, - ви эхиратдин къвал я.

Алихан мад сеферда эгъуьнзавай сур галай патлахъ килигна. Сур эгъуьнзавай инсанар инал аламачир, сура, тланурда хъиз, къизгъин цай куьва.

- Гъикъ? Вучиз? Зун ваь, - гъарай акъатна Алиханан, - зун рази туш. Зун жегъил я... - мадни са вуч ятлани лугъуз кланзавай адаз.

- Килиг, - малаикди сурариз къевезвай рехъ къалурна.

Сурариз куьунерал магъфе алай са десте итимар гъахъна. Абуру цай куьзвай суруз мукъва хъана. Куьунерал алай магъфе чилел эцигна. Мейитдин чин ахъазвай. Гъакъикъатдани, къенвайди Алихан, а гзаф къанал нефес авай, къанунар бинедилай чидай къуллугъчи, погонрал нурур гудай гъетер алай райондин прокурор...

- Муьгълет, муьгълет, заз зи гъалатлар тукълур хъийиди муьгълет це, минет хъуй...

Малаик киснавай, ахпа кылин къалпагъар алатдай ван акъатна, на лугъуди, дагълар ацахъзава, дуьньядин эхир жева.

- Муьгълет? - тикрарна малаикди. Вуна шумуд касдиз гана и вуна тлалабзавай муьгълет?

Мад рагар пад хъайи ван акъатна. Алиханан, чилиз метлер яна, гъилер цавуз хкажна, гъарайна:

- Я Рабби, я Аллагъ, зи гъалатлар дуьзар хъийиди вахт це заз... За мад зи чандик чарадан зегъметдин кепекни кутадач...

- Килиг, - хуьруьн агъа патал, хуьруьккай хкатна эцигнавай къазма къалурна малаикди Алиханаз. - Иви хъвана вуна а хизандин, иеси, са тахсирни квачиз, вуна масадан чкадал дустагъна. А дишегълидин ва адан вад аялдин сузадин ван Аллагъдив агакънава...

- Гъил къачу, я Аллагъ, - гъарайна Алиханан.

Гъикъван клеви гъарагъайтлани, адан ван биши тир. Хуьряй мейит гваз атай итимар, къейиди сурун къерехдал эцигна, суруз авудиз гъазур хъанвай. Сура авай

гила зун михъи я лугъуналди, ви члалахъ жедай кламай вуж хъуй?

- И кас дустагъдиз ракъурна ругуд варз алатнава. Заз вучиз ихътин ахвар акурай? - мадни фикиррик акатна Алихан.

Ам къвализ хтана, къвалахал физ гъазурвал акуна. Пабни гъевчи руш, ялар ягъиз, маса гъукуматдиз фенвай. Абуру къе нисинихъ хтана кланзавай. Къвалин михъивал ийизвай, хуьрек гъазурзавай дишегъли атана акъатнавачир. Домофондиз зенг атана, им машин варцел атана лагъай хабар тир. Алихан, папкани хъуьчуьк къуна, къвалахал рекъе гъатна.

Алихан кабинетдин вилик акъваз хъана. Ракарлиз вил яна. Анал къизилдин гъарфаралди "Мурсалов Алихан Шагъович" хъенвай. И хъинар адан вилерикай сурун къванцел кхейбур хъиз карагна. Адан беденда зурзун гъатна. Тади кваз кабинетдиз гъахъна, секретарь рушаз эверна.

- Алихан Шагъович, куьне эвернани, вуч герек я? - лагъана, рак ахъайна къакъан буйдин, гуьрчег акунар авай руша.

- Ви рикел савдагар Агъмедан къвал атлай кардиз талукъ дело аламани?

- Алама, лап гъа къе хъиз алама, Бадирханов Къагъир Семедовичан дело.

- Лап хъсан, тадиз зи патав гъаваш, - гъилин ишарадалди рак агалун тлалабна.

Са герендилай рак гатана, кабинетдиз дело гваз секретарь руш гъахъна.

- Ингъе куьне тлалабай дело, - лагъана, руша Алиханан вилик са къадар чарар авай папка эцигна.

- Лап хъсан, - лагъана Алиханан, - алад фена заз са чашка кофени гъаваш. Туьнтдиз гъазура, шекер галачиз.

Са легъездилай гъиле кофе авай чашкани аваз руш Алиханан вилик акъвазнавай.

- Чухсагъул, эциг столдал, чарасуз кар авачиз, зун инжиклу ийимир.

- Башуьсте, члехиди, - лагъана секретарь руш кабинетдай экъечна.

Югъ няни жедалди Алиханан, гъатта нисинин тлунни риклевай алатна, Къагъиран дело тупалай авуна. И кесиб касдик тахсир кутадай инай гъич са шартни адаз жагъанач. Ада телефондин кнопкадал тлуб илисна, секретарь рушаз тади гъалда Бадирханован дело ахтармиш авур силисчи Велиевач вичин патав ша лагъ лагъана.

- Багъишламиша, члехиди, - лагъана руша, - са сят вилик Велиев Сабет Рагъимович рагъметдиз фена лугъудай хабар атана. Куьне куьн инжиклу ийимир лугъуниз килигна, завай кез хабар гуз хъанач.

И гафарин ван галукъай Алиханаз вич далудихъай сада гуьлледи ягъай хъиз хъана.

- Гъикъ рагъметдиз фена? - гъарай акъатна Алиханан.

- Нисинин тлунлай къулухъ къвалахал хтай Велиев вичин кабинетда ярх хъанваз жагъана. Тадиз эвер гайи духтурар адал чан хъиз гзаф алахъна, амма ам накъ къейиди хъиз къенвалдай. Садлагъана къиникъин себег вуч ятла, духтурривай тайиндиз лугъуз хъанвач. Мейит духтурханадиз хутахнава...

- Тади ая, Алихан, ви вахтни мукъув агакъдалди, тади ая, - лугъузвай ван япарихъ галукъна Алиханан. Ада кабинетда вил экъурна, касни авач. Телефондиз зенг атана. Зенг ийизвайди кайвани я. Алиханан зенгиниз жаваб ганач, ам, кабинетдин ракар агална, къвализ рекъе гъатна.

Алихан, вар ахъайна, гъаятдиз гъахъна. Къвализ гъахъдалди, пабни руш шаддиз адан вилик экъечна ва цлиз акур-такур чкайрикай, къачур пишкешрикай суьгъбетар ийизвай. Анжах Алиханан кылиз абуру лугъузвай са гафни физвачир.

ЧУУБАРУКАР

ИГРАМИ ЧИ ГЪВЕЧИИ ДУСТАР!

Аквас-таквас гадни акъатна, Келунин цийи йис алукънава. Сифте нубатда чна кез Чирвилерин югъ мубаракзава. Келунин цийи йисуз квехъ агалкьунар хьун чи мурад я. Хъсандиз Кела, "вадар" къачуз, куь диде-бубайрин, муаллимрин риклер шадариз алахъ! Кез хъсан рехъ хъурай!

"Чирвал чехи девлет я!" - лугъузва бубайрин мисалда. Гъакьикъатдани, чирвилери инсан уьмуьрдин вири рекъерай виликди тухуда, четин имтигъанар вахкуз куьмекда. Са гафуналди, чирвал агалкьунрин чеиме я лагъайтани жеда.

"Лезги газетди" куь патай чарар-цларар вилив хуьзвайдини рикелай алуьмир! Эгер куь арада хайи члалал шиирар, гъакаяар, макъалаар кхъизвайбур аватла, редакциядиз рекъе тур. Виридалайни хъсанбуруз газетдин чинрал чка гуда.

Чна кез ихътин са теклифни гузва. Гад жуьреба-жуьре вакъайри, гъерекатри, мярекатри ацлай вахт я. Бязибур ял ягъиз патарал физва, гъафбур чкайрал муьгманар къабулзава, рикел аламукъдай крар пара жезва. Цинин гатуз куь уьмуьрдани рикел аламукъдай вакъаяр тахъана жеж. Гъахътин дуьшуьширикай чи газетдиз кхъихъ! Чна вилив худа.

Культурадин ва литературадин отдел

Къанажагълу ученик

Мавлудин цийи 8-классдиз акъатнава. Лезги члалал пара рикл алай гададихъ шиирар теснифдай бажарагъ ава. Шиирарни, адан яшар фикирда кьуртла, писбур туш. Иллаки "Руьгъдиз ажуз тежен!" шиир чранвайди хъанва. Дагъустандин халкъдин шаир Стлал Сулейманан саягъда кхъенвай и эсердин асул мана хайи члал хуьн я. Къуй чи мектебра келзавай аялрин арада хайи члалал кьару Мавлудин хътин гадаярни рушар пара хъурай! Чна твар кьур шиир газет келзавайбуруз теклифзава ва жегилдихъ агалкьунар хьун алхишзава.

Культурадин ва литературадин отдел

Руьгъдиз ажуз тежен!

Мавлудин МЕГЪАМЕДАГЪАЕВ, Штулрин хуьруьн мектебдин ученик

"Собакаяр" хъанва "кицлер", "Кошкаяр" я вири "кацер", "Нос я!" - туплув кьалурда нер, Им маса саягъ хъана хьи!

Я чехибур, диде-буба, "Гъил" чизмачни, лугъуз "рука"? Аял вердишналди икла Хайи члал бес сагъ жедали?

"Купатьсяр" тур са патахъ, "Чуьхуьнагар" амачни чахъ? Куьз фикирдач батлуп ва гъахъ, Гъахътин къанажагъ жедали?

Килиг гуьзгуьдай жув-жуваз, Чиниз тфу гуз жедали? Хайи члал икл усал аквас, Руьгъдиз бес ажуз жедали?

Аялриз - савкъат

Агъмед МАГЪМУДОВ

Лезгийрин машгур шаир Пакизат ФАТУЛЛАЕВАДИ эхиримжи йисара аялар патал хайи члалал ктабар акъудзавайдакай чна виликдайна газетдай хабар ганай. Газетдин кьилин редактордин заместитель Куругъли Ферзалиева Пакизат Фатуллаевадихъ галаз и месъладиз талукъ яз чехи интервьюни кьиле тухванай. Мукъвара келзавайбуруз автордин нубатдин ктаб агакънава.

"Лезги гъарфар" твар алай цийи ктаб, виликанбур хъиз, иер, фикир желбдай шиклралди девлетлу я. Лезги члалал алфавитда авай гъар са гъарф (шикилни адан мана-метлебдив къадай шиирдин са бенд) галаз са чина ганва. Хъсан клеви жилд алаз гъазурнавай и ктабдин тираж 3000 экзепляр я. Къейд ийин хьи, тираж гъаф тирвилляй автордиз вичиз акъвазай кьимет (себестоимость) тимил я. Гъавилляй

цийи ктаб маса гузвай кьиметни виликан ктабрин кьиметрилай агъуз я - 230 манат.

Авторди сифте гафуна кьейднавайвал, "Лезги гъарфар" ктаб, члалал акъалтна, рахаз чир хъанвай яшдилай мектебдиз физ гъазур жежвай яшдал къван, яни 2-6 йисарин яшда авай аялар патал гъазурнава. Амма им 6 йисалай чехи аялриз и ктаб виже кьведач лагъай члал туш. Гъабурвайни и ктабдикай менфят къачуз жеда. Са гафуналди, цийи ктаб ясли-бахчайра, мектебра авай аялар патал вижевай савкъат я.

Рикел хкин, виликдай П. Фатуллаевади аялар патал мад кве ктаб акъуднай: "Пси-пси псайди" (300 манат), "Лезги халкъдин махар" (350 манат). И пуд ктабни "Лезги газетдин" редакциядай маса къачуз жеда. Къачу, кела, куь аялриз хайи члал чира!

Чна Пакизат Фатуллаевадиз цийи ктаб мубаракзава ва адахъ и рекъе мадни еке агалкьунар хъана кланзава.

Куьмекчи

Пакизат ФАТУЛЛАЕВА

Масан баде, чан баде, За къан ви гардан, баде! Эверна на, эверна, Хъанач заз ви ван, баде.

Гъилевай кар куьтягъна, Хтана зун чукурна: За дах галаз чи багъда Ичин кьелем акурна!

"Пси-пси псайди" ктабдай.

Тапшуругъар

Гафар кве дестедиз пая

Агъадихъ ганвай гафарикай бязибур ачух гъарфарилай гатлунзава, муькуьбур - ачух тушир гъарфарилай. Ачух гъарфарилай эгечизавайбур 1-столбикда кхъихъ, муькуьбур - 2-столбикда.

Уьрдег, демек, квал, илан, устар, кьеб, сал, аял, бармак, емиш.

1.	2.

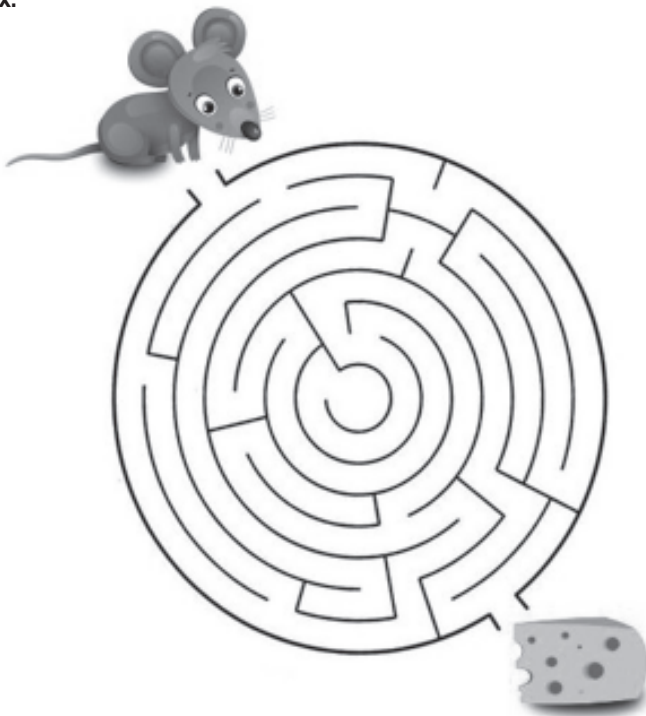
Гафунай гаф жагъура

Гъар са гафунай са гъарф члур хъия - цийи гаф (гафар) арадал кведа.

ранг - _____, чарх - _____, ктаб - _____,
турп - _____, улам - _____, каца - _____,
арха - _____, хеб - _____, кьелем - _____,
"100 тапшуругъ" ктабдай

Гирдаб

Ниси тиуьн патал кьиф гьи рекъяй фена кланда? Къелемдалди цлар твах.

Марф

Мерд АЛИ

Марф, марф, азиз марф, Ша, цавари ягъиз арф. Хуьлер кьалин авахърай, Кьилел алаз рагъул каф.

Марф, марф, азиз марф, Чуьхуьх на чи дагъни члаф, Чи магъсулар экъечрай Вирибур яз дири, саф!

Марф, марф, азиз марф, Кьилиз акъуд на чи гаф. Марф, марф, михъи марф, Нурар алай экъу марф!

Цуьквер кватлиз

Цуьквер кватлиз, рушар фена, Кагърабайриз ушар фена. Садалай-сад дирибаш яз, Гъакъван зиринг кьушар фена.

Рушар авай тала хуш я. Риклиз чими гъала хуш я. Манийрин сел мецел алай Гъар са бици бала хуш я!

Цуьквер кваллиз гъаз хкведа, Клунчлар чехи къаз хкведа. Чи члурарин атирарни Гъакъван нурлу наз хкведа!

Вири рушар цуьквер я чи, Риклиз чими эквер я чи. Цуькверикай гибе храз, Къилевайди Шекер я чи!

Шенпийар

Килиг, гъихътин затлар я, Гуьрчег цлару кватлар я. Ксанвайла, мурмурда, Къугъварла, квал кьарсурда! Канда чими нек чпиз, Ацлурна налбек чпиз. Акъвазмир гъак! тажубдиз, Ша шенпийрин клубдиз!..

жумья, 9-сентябрь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.55 Передача на аварском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Алшан» (на цахурском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
09.05 "Давай разведемся!" (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (12+).
08.15 Д/с "Актерские судьбы". (12+).

ЗВЕЗДА

05.20 Х/ф "Девушка с характером". (12+).
06.45 Х/ф "День свадьбы придется уточнить". (12+).

киш, 10-сентябрь

РГВК
07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ

06.00 "Доброе утро". Суббота. (12+).
09.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.

РОССИЯ 1

05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.

НТВ

05.00 "Сплето в СССР".
05.45 Т/с "Дельта. Продолжение". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Д/с "Предсказания 2.2". (16+).
07.25 Мелодрама "Долгий свет маяка". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

04.35 Х/ф "Закаты и рассветы". (12+).
05.05 "Петровка, 38". (16+).

ЗВЕЗДА

05.45 Х/ф "Зимний вечер в Гаграх". (12+).
07.15 Х/ф "Трембита". (12+).

гьяд, 11-сентябрь

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

05.25 Х/ф "Я шагаю по Москве". (12+).
06.00 Новости.

РОССИЯ 1

05.35 Х/ф "Нелегкое счастье". (12+).
07.15 "Устами младенца".

НТВ

05.10 Т/с "Дельта. Продолжение". (16+).
06.45 "Центральное телевидение". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Мелодрама "Любовь лечит". (16+).
10.20 Мелодрама "Сильная женщина". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.15 "Петровка, 38". (12+).
05.30 "Московская Неделя".

ЗВЕЗДА

05.00 Д/ф "Живые строки войны". (12+).
05.30 Д/ф "Вторая мировая война. Вспомни блокадный Ленинград".

КУЛЬТУРА 5-11-СЕНТЯБРЬДАЛДИ

ИСЛЕН
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва побережья.

АРБЕ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва авангардная.

ХЕМИС

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва помещицы.

ЖУМЬЯ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва. Дома в серебряных тонах.

КИШ

06.30 "Джеймс Джойс "Улисс".
07.05 М/ф: "Петух и краски".
07.40 Х/ф "Здравствуй, Москва!"

ГЬЯД

06.30 М/ф: "Король и дьявол".
07.10 Х/ф "Трое в лодке, не считая собаки".

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»

Программа гъзаурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

